

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

(۱۳۹۴-۱۳۵۹)

جلد چهارم

اصول ۱۱۳ تا ۱۷۷ قانون اساسی

تحقیق و تدوین

محمد صالحی، محمد فتحی، کاظم کوهی اصفهانی

پروژه‌سکده شورای نگهبان

سرشناسه: صالحی، محمد، ۱۳۶۷-
عنوان قراردادی: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور: اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان (۱۳۹۴-۱۳۵۹)/
تحقیق و تدوین: محمد صالحی، محمد فتحی، کاظم کوهی اصفهانی.
مشخصات ناشر: تهران: شورای نگهبان، پژوهشکده شورای نگهبان، ۱۳۹۶-
مشخصات ظاهری: ۴ ج.
۸۱۵ ص.
ISBN : 978-600-8378-15-0
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: ج. ۲ (چاپ اول: ۱۳۹۵).
یادداشت: ج. ۳ (چاپ اول: ۱۳۹۵) (فیپا).
یادداشت: ج. ۴ (چاپ اول: ۱۳۹۶) (فیپا).
مندرجات: ج. ۱. اصول ۱ تا ۵۵ قانون اساسی. - ج. ۲. اصول ۵۶ تا ۷۵ قانون اساسی. -
ج. ۳. اصول ۷۶ تا ۱۱۲ قانون اساسی. - ج. ۴. اصول ۱۱۳ تا ۱۷۷ قانون اساسی. -
موضوع: ایران. قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
شناسه افزوده: ۱. فتحی، محمد، ۱۳۶۰- ۲. کوهی اصفهانی، کاظم، ۱۳۵۸- ۳. شورای نگهبان.
پژوهشکده شورای نگهبان
رده بندی کنگره: ت ۱۳۹۴ / ۵۱۳۶۸ / ۵ / ۶۴ / ۲۰ KM
رده بندی دیویی: ۳۴۲ / ۵۵۰۲۳
شماره کتابشناسی ملی: ۴۰۹۲۷۲۱

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان (۱۳۹۴-۱۳۵۹) جلد چهارم (اصول ۱۱۳ تا ۱۷۷ قانون اساسی)

تحقیق و تدوین: محمد صالحی، محمد فتحی، کاظم کوهی اصفهانی

ناشر: پژوهشکده شورای نگهبان

چاپ اول: بهار ۱۳۹۶ - تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۷۸-۱۵-۰

قیمت: ۷۰۰۰۰ تومان

تهران، خیابان شهید سپهدار، کوچه شهید دهقانی نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲

فکس: ۸۸۳۲۵۰۸۰ - ۰۲۱

تلفن: ۸۸۳۲۵۰۴۵ - ۰۲۱

www.shora-rc.ir

nashr@shora-rc.ir

فهرست مطالب

۷	اصل یکصد و سیزدهم
۷	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۱۱	- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
۱۵	- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی
۲۲	- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان
۴۲	اصل یکصد و چهاردهم
۴۲	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۴۴	اصل یکصد و پانزدهم
۴۴	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۴۸	اصل یکصد و شانزدهم
۴۹	اصل یکصد و هفدهم
۴۹	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۴۹	- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
۵۱	اصل یکصد و هجدهم
۵۱	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۵۳	اصل یکصد و نوزدهم
۵۳	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۵۵	اصل یکصد و بیستم
۵۵	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۵۶	اصل یکصد و بیست و یکم
۵۶	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۵۷	- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
۵۹	- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی
۶۱	اصل یکصد و بیست و دوم
۶۱	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۶۲	اصل یکصد و بیست و سوم
۶۲	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۶۳	- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

- اصل یکصد و بیست و چهارم ۶۵
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۶۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۹
- اصل یکصد و بیست و پنجم ۷۶
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۶
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۷۸
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۸۷
- اصل یکصد و بیست و ششم ۹۲
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۹۲
- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران ۱۱۱
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۱۴
- اصل یکصد و بیست و هفتم ۱۲۱
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۱۲۱
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۲۴
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۱۳۱
- اصل یکصد و بیست و هشتم ۱۴۱
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۱۴۱
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۴۱
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۱۴۲
- اصل یکصد و بیست و نهم ۱۴۴
- اصل یکصد و سی ام ۱۴۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۴۵
- اصل یکصد و سی و یکم ۱۴۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۴۷
- اصل یکصد و سی و دوم ۱۴۹
- اصل یکصد و سی و سوم ۱۵۰
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۱۵۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۵۳
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۱۵۵
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۱۵۹
- اصل یکصد و سی و چهارم ۱۶۴

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۱۶۴
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۱۶۷
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی..... ۱۷۴
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان..... ۱۷۶
- اصل یکصد و سی و پنجم..... ۱۸۰**
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۱۸۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۱۸۱
- اصل یکصد و سی و ششم..... ۱۹۴**
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۱۹۴
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۱۹۵
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان..... ۱۹۸
- اصل یکصد و سی و هفتم..... ۲۰۳**
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۲۰۳
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۲۰۸
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان..... ۲۱۳
- اصل یکصد و سی و هشتم..... ۲۱۸**
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۲۱۸
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۳۰۴
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی..... ۳۳۵
- اصل یکصد و سی و نهم..... ۳۴۸**
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۳۴۸
- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران..... ۳۸۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۳۸۸
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی..... ۴۰۳
- اصل یکصد و چهلم..... ۴۱۲**
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۴۱۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۴۱۳
- اصل یکصد و چهل و یکم..... ۴۱۶**
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۴۱۶
- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران..... ۴۲۱
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۴۲۵
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی..... ۴۴۲

- ۴۴۶ - تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان.
- ۴۵۰ اصل یکصد و چهل و دوم.
- ۴۵۰ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.
- ۴۵۸ اصل یکصد و چهل و سوم.
- ۴۵۸ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.
- ۴۶۱ اصل یکصد و چهل و چهارم.
- ۴۶۱ - نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان.
- ۴۶۴ اصل یکصد و چهل و پنجم.
- ۴۶۴ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.
- ۴۶۵ - نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان.
- ۴۶۷ اصل یکصد و چهل و ششم.
- ۴۶۸ اصل یکصد و چهل و هفتم.
- ۴۶۸ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.
- ۴۷۴ اصل یکصد و چهل و هشتم.
- ۴۷۵ اصل یکصد و چهل و نهم.
- ۴۷۶ اصل یکصد و پنجاهم.
- ۴۷۶ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.
- ۴۸۰ اصل یکصد و پنجاه و یکم.
- ۴۸۱ اصل یکصد و پنجاه و دوم.
- ۴۸۱ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.
- ۴۸۳ اصل یکصد و پنجاه و سوم.
- ۴۸۳ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.
- ۴۸۵ اصل یکصد و پنجاه و چهارم.
- ۴۸۵ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.
- ۴۸۷ اصل یکصد و پنجاه و پنجم.
- ۴۸۸ اصل یکصد و پنجاه و ششم.
- ۴۸۸ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.
- ۵۵۱ - نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان.
- ۵۵۸ - نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی.
- ۵۶۱ اصل یکصد و پنجاه و هفتم.

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۵۶۱
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۵۸۸
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی..... ۵۹۱
- اصل یکصد و پنجاه و هشتم..... ۵۹۳
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۵۹۳
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۶۲۷
- اصل یکصد و پنجاه و نهم..... ۶۳۷
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۶۳۷
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی..... ۶۶۷
- اصل یکصد و شصتم..... ۶۷۲
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۶۷۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۶۸۱
- اصل یکصد و شصت و یکم..... ۶۸۹
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۶۸۹
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۶۹۱
- اصل یکصد و شصت و دوم..... ۶۹۵
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۶۹۵
- اصل یکصد و شصت و سوم..... ۶۹۷
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۶۹۷
- اصل یکصد و شصت و چهارم..... ۷۰۰
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۷۰۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان..... ۷۰۳
- اصل یکصد و شصت و پنجم..... ۷۰۵
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۷۰۵
- اصل یکصد و شصت و ششم..... ۷۰۹
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۷۰۹
- اصل یکصد و شصت و هفتم..... ۷۱۱
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۷۱۱
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی..... ۷۱۵
- اصل یکصد و شصت و هشتم..... ۷۱۷
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی..... ۷۱۷

- ۷۲۲ اصل یکصد و شصت و نهم
- ۷۲۲ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
- ۷۲۵ اصل یکصد و هفتادم
- ۷۲۵ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
- ۷۲۸ - نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- ۷۳۱ - نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی
- ۷۳۶ اصل یکصد و هفتاد و یکم
- ۷۳۷ اصل یکصد و هفتاد و دوم
- ۷۳۷ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
- ۷۴۵ - نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی
- ۷۴۹ اصل یکصد و هفتاد و سوم
- ۷۴۹ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
- ۷۶۰ - نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی
- ۷۶۲ - تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان
- ۷۶۶ اصل یکصد و هفتاد و چهارم
- ۷۶۶ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
- ۷۷۴ - نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- ۷۷۵ - تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان
- ۷۸۴ اصل یکصد و هفتاد و پنجم
- ۷۸۴ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
- ۷۹۸ - نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران
- ۷۹۹ - نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- ۸۰۱ - نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی
- ۸۰۴ اصل یکصد و هفتاد و ششم
- ۸۰۴ - نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
- ۸۱۴ اصل یکصد و هفتاد و هفتم

مقدمه

«شورای نگهبان» به عنوان نهاد پاسداری‌کننده از موازین شرع و قانون اساسی، وظیفه‌ی خطیر بررسی کلیه‌ی مصوبات مجلس شورای اسلامی و اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران را به عنوان یکی از وظایف مصرّح خویش در قانون اساسی بر عهده دارد تا قوانین و مقررات لازم‌الاجراء در جمهوری اسلامی ایران، مغایرتی با موازین شرع و قانون اساسی نداشته باشند. از سوی دیگر، وظیفه‌ی تفسیر اصول قانون اساسی نیز به عهده‌ی این نهاد گذارده شده است که بر اهمیت نقش و جایگاه آن در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران می‌افزاید. بدین سان، مجموعه نظرات ابرازی از سوی شورای نگهبان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و برای آحاد افراد جامعه قابل استفاده است؛ چه آنکه این نظرات، از جهتی شأن علمی و نظری دارد که می‌تواند مورد استفاده‌ی عموم علاقه‌مندان، به‌ویژه مجامع علمی- پژوهشی واقع شود و از جهتی دیگر، برای تنظیم قوانین و مقررات مورد نیاز در کشور، می‌تواند مورد توجه و استفاده‌ی سیاست‌گذاران و نقش‌آفرینان عرصه‌ی تقنین و اجرا قرار گیرد.

مقام معظم رهبری نیز در دیداری که با اعضای شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۹/۴/۲۸ داشتند، با تأکید بر اهمیت نظرات شورای نگهبان فرمودند: «... مردم، مطلع نیستند... لازم است یک روال اطلاع‌رسانی منظم و مرتبی باشد که مردم در جریان قرار بگیرند، یا نظرات شورا مدوّن بشود و در اختیار اهل علم، حقوقدان‌ها، فقها و متخصصین بخش‌های مختلف گذاشته بشود؛ دانشگاه‌ها و حوزه‌ها ببینند و در جریان مباحث قرار گیرند... اینها چیزهایی است که بعد برای دیگری منع و مدرک خواهد شد.»

بر همین اساس و در راستای پاسخگویی به این مطالبه‌ی به‌حق مقام معظم رهبری، با تشکیل «مرکز تحقیقات شورای نگهبان» که در حال حاضر در قالب «پژوهشکده شورای نگهبان» فعالیت می‌کند، انجام فعالیت‌های علمی پیرامون نظرات مطرح در جلسات شورای نگهبان به عنوان یکی از مأموریت‌های این مرکز، در چند قالب مختلف در دستور کار قرار گرفت. تدوین مجموعه نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی، تدوین مجموعه نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان راجع به اصول قانون اساسی، تدوین مجموعه نظرات فقهی شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات دیوان عدالت اداری، تدوین نظرات فقهی و حقوقی شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی، پیاده‌سازی، تنظیم و تدوین مشروح مذاکرات جلسات شورای نگهبان و در نهایت، استخراج مبانی نظرات و دلایل آرای شورای نگهبان، از جمله طرح‌هایی بود که برای عینیت بخشیدن به این مهم طراحی شد.

ثمره‌ی تلاش‌های صورت گرفته در این مدت، انتشار چندین جلد کتاب در قالب‌های متنوع بوده

که با استقبال چشمگیر مخاطبان مواجه شده است. از جمله مهم‌ترین آنها می‌توان به انتشار مجموعه کتاب‌های «مبانی نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات و استفساریه‌ها (برگرفته از مشروح مذاکرات شورای نگهبان)» اشاره کرد که در قالب پروژه‌ای تحت عنوان «استخراج نظرات استدلالی شورای نگهبان» به سرانجام رسیده و تا کنون کتاب‌های مربوط به سال‌های ۱۳۸۷، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ از این مجموعه به زیور طبع آراسته شده است. همچنین انتشار کتاب‌های «قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در پرتو نظرات شورای نگهبان» و «قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در پرتو نظرات شورای نگهبان»، «قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (مصوب ۱۳۹۲) در پرتو نظرات شورای نگهبان، به انضمام مبانی نظرات شورای نگهبان پیرامون این قانون»، «قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۹۲) در پرتو نظرات شورای نگهبان، به انضمام مبانی نظرات شورای نگهبان پیرامون این قانون» و نیز کتاب «قانون حمایت خانواده (مصوب ۱۳۹۱) و قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست (مصوب ۱۳۹۲) در پرتو نظرات شورای نگهبان، به همراه مبانی نظرات شورای نگهبان پیرامون این دو قانون» از دیگر منشورات پژوهشکده است که در راستای ترویج نظرات شورای نگهبان نسبت به قوانین مهم و دارای اثرگذاری عام، تدوین و چاپ شده است.

در ادامه‌ی تلاش‌های گذشته، مجموعه‌ی حاضر با عنوان «اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان» از مجموعه منشورات جدید پژوهشکده است که واجد ویژگی منحصر به فردی در میان سایر منشورات پژوهشکده است. در این مجموعه، تلاش شده تا کلیه‌ی نظرانی که از سوی شورای نگهبان از ابتدای تشکیل این نهاد تا کنون صادر شده است، بر اساس مستند قانون اساسی مربوط به آن نظر، دسته‌بندی شده و به جامعه‌ی علمی کشور تقدیم شود. بر این اساس، در این مجموعه، پس از ذکر هر یک از اصول قانون اساسی، مجموعه نظرات شورای نگهبان که با استناد به اصل مزبور صادر شده است در قالب پنج بخش کلی به ترتیب زیر ذکر شده‌اند: الف) نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی؛ ب) نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران؛ ج) نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان؛ د) نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی؛ ه) تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان.

در اینجا توضیح چند نکته برای خوانندگان محترم ضروری است:

۱) در هر یک از بخش‌های پنج‌گانه‌ی مربوط به هر اصل از اصول قانون اساسی، ترتیب در نظر گرفته شده برای ذکر هر یک از نظرات شورای نگهبان، ترتیب تاریخی ابراز آن نظر از ابتدای انقلاب تا کنون (۱۳۹۴/۱۲/۲۹) بوده است. در این راستا، به ترتیب هر یک از نظرات شورای نگهبان، با عنوانی حاوی مشخصات نظر ابرازی (شماره، تاریخ و موضوع نظر) از دیگر موضوعات تفکیک شده و در ذیل هر عنوان، متن نظر شورای نگهبان در خصوص آن موضوع بیان شده است.

۲) در بخش‌های اول و دوم (نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی و نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران)، در متن اصلی، پس از ذکر مشخصات نظر شورای نگهبان راجع به هر مصوبه، مغایرت‌های اعلامی شورای نگهبان نسبت به مواد آن مصوبه با اصل مربوطه از قانون اساسی، به ترتیب آورده شده است. سپس برای آگاهی از مفاد ماده‌ی واجد ایراد، متن آن ماده در پاورقی ذکر شده است. علاوه بر این، سیر تحولات مربوط به آن ماده در نظام قانون‌گذاری جمهوری اسلامی تا سرانجام آن، حسب مورد، در پاورقی مستندسازی شده است. در این سیر، اقدام اصلاحی مجلس برای برطرف کردن ایراد شورای نگهبان (در صورت اصلاح مصوبه از سوی مجلس)، نظر مجدّد شورای نگهبان مبنی بر برطرف نشدن ایراد یا بروز مغایرت جدید با اصلی دیگر از اصول قانون اساسی، اصرار مجلس بر مصوبه‌ی خویش به‌رغم اعلام مغایرت شورای نگهبان با قانون اساسی و ارسال مصوبه به مجمع تشخیص مصلحت نظام و در نهایت، سرنوشت مصوبه در مجمع تشخیص مصلحت نظام، حسب مورد، آورده شده است تا خواننده، دریافت کاملی از تحولات مربوط به یک ایراد و نحوه‌ی برطرف شدن آن یا برطرف نشدن و مسکوت ماندن مصوبه پیدا کند. گفتنی است در مواردی که مجلس با اصلاح مفاد مصوبه، مغایرت اعلامی از سوی شورای نگهبان با آن اصل از قانون اساسی را برطرف کرده باشد، در تیتیر مشخصات مربوط به مصوبه‌ی اصلاحی، عبارت «نهایی» داخل دو کمان (پرانتز) ذکر شده است که بیانگر آن است که شورای نگهبان، اصلاح انجام شده از سوی مجلس را رافع ایراد خویش دانسته است.

۳) در نظرات شورای نگهبان نسبت به مصوبات مجلس و اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران، در مواردی که ماده‌ای از مصوبه با دو یا چند اصل از اصول قانون اساسی مغایر شناخته شده باشد، ضمن ذکر نظر شورای نگهبان در ذیل هر یک از این اصول، سیر تحولات مربوط به ماده‌ی مورد ایراد و مستندات آن، صرفاً در پاورقی نخستین اصل مورد ایراد بیان شده و در سایر اصول، برای آگاهی از این مستندات، به پاورقی مذکور ارجاع داده شده است.

۴) در میان نظرات ابرازی از سوی شورای نگهبان نسبت به مصوبات مجلس شورای اسلامی یا اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران، مواردی یافت می‌شود که شورای نگهبان بدون استناد به اصل خاصی از اصول قانون اساسی، ماده یا موادی از مصوبه را مغایر با قانون اساسی اعلام کرده است. در این موارد نیز طی استنباطی که پژوهشکده شورای نگهبان از آن ایراد با توجه به قرائن و شواهد و سوابق نظرات شورای نگهبان در موارد مشابه داشته است، حسب مورد آن ایراد را در ذیل اصل مربوطه آورده است. بدیهی است در این‌گونه موارد، استنباط انجام شده، ممکن است لزوماً منطبق با نظر اعضای شورای نگهبان نباشد.

۵) در بخش سوم مربوط به هر اصل قانون اساسی در این مجموعه، کلیه‌ی نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان در خصوص آن اصل از قانون اساسی ذکر شده است.^(۱) همچنین در این قسمت، استفساریه‌هایی که از شورای نگهبان انجام شده ولی به هر دلیل به ارائه‌ی نظریه (اعم از تفسیری و مشورتی) از سوی شورا منجر نشده است نیز آمده است.

۶) در بخش چهارم مربوط به هر اصل قانون اساسی در این مجموعه، متن کلیه‌ی استعلامات اشخاص حقیقی یا حقوقی که از شورای نگهبان انجام شده و به اصل یا اصولی از قانون اساسی مرتبط است، به همراه پاسخ شورای نگهبان به آن استعلام آمده است.

۷) در بخش پنجم مربوط به هر اصل قانون اساسی که تحت عنوان «تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان» ذکر شده است، متن کلیه‌ی نامه‌های شورای نگهبان به مراجع قانونی یا مسئولان نظام که در قالب «تذکر» ارائه شده، آمده است. در این تذکرها، که غالباً مربوط به ابتدای شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی ایران است، اعضای شورای نگهبان یا تنی چند از اعضای شورا با ارسال نامه به یکی از مسئولان عالی‌رتبه، عمدتاً خواستار رعایت قانون اساسی در زمینه‌ای خاص شده‌اند یا اصلاح ساختار یا برنامه‌ای مغایر با قانون اساسی را دلسوزانه مطالبه کرده‌اند.

۸) در فهرست مطالب کتاب، ذیل هر اصل، صرفاً عنوان بخش‌هایی آمده است که شورای نگهبان در خصوص آن بخش، اظهار نظری داشته است؛ لذا با نگاهی اجمالی به فهرست مطالب، می‌توان طیف مختلف نظرات شورای نگهبان در خصوص هر اصل را دریافت.

گفتنی است پیش‌تر کتابی تحت عنوان «دادرسی اساسی در جمهوری اسلامی ایران؛ اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان (۱۳۸۹-۱۳۵۹)» از سوی مرکز تحقیقات شورای نگهبان منتشر شده بود که این مجموعه ضمن مشابهت کلی با کتاب مزبور، از چند جهت نسبت به مجموعه‌ی پیشین تکمیل شده است. مشتمل بودن مجموعه‌ی حاضر به بخش‌های مربوط به «نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی»، «تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان» و «نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران»، اهتمام نسبت به ذکر کلیه‌ی نظرات ابرازی از سوی شورای نگهبان در کلیه‌ی بخش‌های پنج‌گانه،

۱. گفتنی است ملاک دسته‌بندی نظریه‌های شورای نگهبان از جهت تفسیری یا مشورتی بودن آنها در این قسمت، در درجه‌ی نخست، پاسخی است که شورای نگهبان به استفسار انجام‌شده داده است که در عمده‌ی موارد، به ویژه در نظریه‌های دهه‌ی هفتاد به بعد شورای نگهبان، صریحاً تفسیری یا مشورتی بودن آنها در متن نظریه آمده است. در درجه‌ی دوم، این تفکیک بر اساس ملاک ارائه‌شده از سوی قائم‌مقام دبیر وقت شورای نگهبان در سال ۱۳۶۹ است که در پاسخ به استعلام اداره حقوقی دادگستری نسبت به برخی نظریه‌های شورای نگهبان در دهه‌ی شصت بیان شده است. در این اظهار نظر به شماره ۱۱۵۸ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۶ آمده است: «... اصولاً نظریاتی که در ارتباط با قانون اساسی از سوی شورای نگهبان ابراز شده، در صورتی که تصریح نشده باشد که مشورتی است، طبق اصل ۹۸ قانون اساسی اعلام شده و تفسیری است.»

مشمول بودن مجموعه‌ی حاضر به مستندات و سیر مراحل و تحولات مربوط به ماده‌ی مورد ایراد در بخش‌های اول و دوم و نیز ذکر متن کامل استفساریه‌ها و استعلام‌های اشخاص حقیقی و حقوقی در بخش‌های سوم و چهارم، از جمله مزیت‌های مجموعه‌ی حاضر است که با بازنگری کلی نسبت به مجموعه‌ی پیشین انجام شده است. همچنین از آنجا که کتاب پیشین، محتوی نظرات شورای نگهبان تا سال ۱۳۸۹ بود، در مجموعه‌ی حاضر، این نظرات تا پایان سال ۱۳۹۴ به‌روزرسانی شده است.

مجموعه‌ی حاضر، چهارمین و آخرین جلد از مجلدات این اثر است که مشتمل بر اصول (۱۱۳) تا (۱۷۷) قانون اساسی است. جلد نخست این مجموعه که اصول (۱) تا (۵۵) قانون اساسی را در بر می‌گیرد، پیش‌تر در زمستان ۱۳۹۴ به زیور طبع آراسته شد. جلد دوم مشتمل بر اصول (۵۶) تا (۷۵) و جلد سوم مشتمل بر اصول (۷۶) تا (۱۱۲) قانون اساسی نیز به ترتیب در بهار ۱۳۹۵ و زمستان ۱۳۹۵ منتشر شده است.

پژوهشکده شورای نگهبان امیدوار است با تولید و عرضه‌ی این مجموعه، علاوه بر حرکت در جهت تحقق بخشی از منویات مقام معظم رهبری، خواسته‌ی جامعه‌ی علمی کشور و همچنین مراکز سیاست‌گذاری، تقنینی و اجرایی کشور را پاسخ گفته باشد. مسلماً انتشار و عرضه‌ی چنین آثاری می‌تواند ثمره‌ی بیش از سی سال مجاهدت و تلاش شورای نگهبان در پاسداری از شرع و قانون اساسی را در اختیار کلیه‌ی علاقمندان، به ویژه محافل علمی و پژوهشی، اعم از دانشگاهی و حوزوی قرار دهد و به غنی‌تر شدن هر چه بیشتر مباحث فقهی و حقوقی در کشور کمک کند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

پژوهشکده شورای نگهبان

بهار ۱۳۹۶

اصل یکصد و سیزدهم

مصوب ۱۳۶۸: پس از مقام رهبری، رئیس جمهور عالی‌ترین مقام رسمی کشور است و مسئولیت اجرای قانون اساسی و ریاست قوه مجریه را جز در اموری که مستقیماً به رهبری مربوط می‌شود، بر عهده دارد.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): پس از مقام رهبری، رئیس جمهور عالی‌ترین مقام رسمی کشور است و مسئولیت اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه و ریاست قوه مجریه را جز در اموری که مستقیماً به رهبری مربوط می‌شود، بر عهده دارد.

۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱-۱- نظر شماره م/۴۰/ص مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۹/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱-۱- با توجه به اصول ۵۷ و ۱۱۳ قانون اساسی که رئیس جمهور را پس از مقام رهبری عالی‌ترین مقام رسمی کشور و تنظیم‌کننده روابط قوای سه‌گانه دانسته و با عنایت به اصول ۱۳۴ و ۱۳۸ و ۱۲۶ که مباشرت تنظیم اداره امور کشور و اجرای قوانین را از آن هیئت وزیران می‌داند، تجزیه رأی قوه مجریه به سه رأی رئیس جمهور، نخست‌وزیر و اکثریت وزرا برای تعیین نماینده قوه مجریه در اداره سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و دخالت دادن رأی رئیس جمهور و آن را در کنار رأی نخست‌وزیر و اکثریت وزرا قرار دادن، با قانون اساسی مطابقت ندارد. بنابراین بند (ب) ماده (۲) قانون صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مغایر قانون اساسی است.^(۱)

۲-۱- نظر شماره ۶۰۶۱ مورخ ۱۳۶۵/۳/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲-۱- نظر به اینکه تعیین حدود و ضوابط به صورتی که موجب تقیید یا توسعه اختیارات رئیس جمهور باشد با قانون اساسی مغایرت دارد، ماده یک که اختیارات و وظایف را به شرح مواد آتی قرار می‌دهد، با توجه به ایراداتی که بر بعض آن مواد بر این اساس وارد است، مغایر با قانون اساسی است. ماده دو نیز از لحاظ اینکه رئیس جمهور را مقید نموده که ظرف دو هفته شخصی را

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۱-۱.

نامزد نخست‌وزیری نماید مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

- ۱-۲-۲- ماده شش^(۲) از لحاظ اینکه مستلزم توسعه در اختیارات رئیس جمهوری و تقیید اختیارات قانونی دولت است، با قانون اساسی مغایرت دارد.
- ۱-۲-۳- ماده هفده و تبصره آن،^(۳) مستفاد از قانون اساسی این است که رئیس جمهور در

۱. ماده ۱- در اجرای اصول شصتم و یکصد و سیزدهم قانون اساسی، رئیس جمهور در مقام ریاست قوه مجریه دارای اختیارات و وظایف به شرح مواد آتی می‌باشد.

ماده ۲- رئیس جمهور حداکثر ظرف دو هفته پس از مراسم تحلیف و آغاز دوره ریاست جمهوری یا استعفا یا فوت نخست‌وزیر و یا سقوط دولت، شخصی را که نامزد نخست‌وزیری نموده است، کتباً یا حضوراً به مجلس معرفی می‌نماید. در صورتی که پس از معرفی، اکثریت لازم برای ابراز تمایل حاصل نشد، این امر در همان مدت تکرار می‌گردد تا مجلس به فردی که معرفی می‌شود رأی تمایل بدهد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱- در اجرای قانون اساسی (در ارتباط با اختیارات و وظایف ریاست جمهوری)، بخشی از اختیارات و وظایف رئیس جمهور به شرح مواد آتی می‌باشد.

[ماده (۲) در مصوبه اصلاحی حذف شد.]

۲. ماده ۶- در جهت اجرای اصول شصتم (اعمال قوه مجریه از طریق رئیس جمهور) و یکصد و سیزدهم (ریاست قوه مجریه بر عهده رئیس جمهور) قانون اساسی، لوایح قانونی قبل از تصویب هیئت وزیران باید به اطلاع رئیس جمهور برسد تا در صورت لزوم نقطه‌نظرها و پیشنهادات اصلاحی خود را در جلسه هیئت وزیران (موضوع ۱۲۷ قانون اساسی) طرح نماید.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده (۶) حذف شد.

۳. ماده ۱۷- در صورت توقف یا عدم اجرای اصلی از اصول قانون اساسی، رئیس جمهور مراتب را به اطلاع بالاترین مقام مسئول مربوطه می‌رساند و علت توقف یا عدم اجرا را خواستار می‌گردد. مقام مسئول موظف است پاسخ خود را مشروحاً و با ذکر دلیل به اطلاع رئیس جمهور برساند. در صورتی که پس از بررسی به تشخیص رئیس جمهور توقف یا عدم اجرا ثابت گردد، نسبت به اجرای اصل یا اصول مربوطه و رفع عوارض ناشی از تخلف، اقدام و در صورتی که تخلف مربوط به نخست‌وزیر و وزرا باشد به مجلس شورای اسلامی ارجاع می‌دهد و در غیر این صورت پرونده امر به مرجع صالح ارسال خواهد شد.

تبصره- در قوه مجریه مکاتبه از طریق نخست‌وزیر خواهد بود.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱۴- در صورت توقف یا عدم اجرای اصلی از اصول قانون اساسی، رئیس جمهور در اجرای وظایف خویش برای اجرای قانون اساسی به نحو مقتضی اقدام می‌نماید و برای این منظور می‌تواند مراتب را به اطلاع بالاترین مقام مسئول مربوطه برساند و علت توقف یا عدم اجرا را خواستار گردد. مقام مسئول موظف است پاسخ خود را مشروحاً و با ذکر دلیل به اطلاع رئیس جمهور برساند. در صورتی که پس از بررسی به تشخیص رئیس جمهور توقف یا عدم اجراء ثابت گردد، نسبت به اجرای اصل یا اصول مربوطه و رفع عوارض ناشی از تخلف، اقدام و در صورتی که تخلف مربوط به نخست‌وزیر و وزرا باشد به مجلس شورای اسلامی ارجاع می‌دهد و در غیر این صورت پرونده امر به مرجع صالح ارسال خواهد شد.

مورد توقف یا عدم اجرای قانون اساسی به هر نحو مقتضی بداند عمل می‌نماید و حصر مذکور در این ماده نیز مغایر با قانون اساسی است.

۱-۲-۴- ماده هجده^(۱) به نحو اجمال و ابهام اجرای یک دسته از اصول قانون اساسی را موکول به شرایط و امکانات خاص کرده، از لحاظ اینکه تشخیص فراهم شدن مقتضیات را به عهده رئیس جمهور می‌گذارد و از این حیث که مقصود از امکانات و مقتضیات خاص را بیان نمی‌کند، در حکم تقیید اصول قانون اساسی است و باید حذف شود.

۱-۲-۵- الزام رئیس جمهور در ماده بیست^(۲) بر اقدام مذکور در آن ماده، مغایر با قانون اساسی است.

۱-۲-۶- چون اختیارات ریاست جمهوری بر حسب قانون اساسی منحصر به آنچه در این طرح ذکر شده نیست و ظاهر این طرح، حصر موارد اختیارات است باید یا تمام این موارد ذکر شود یا به عدم حصر اختیارات به آنچه در این طرح آمده است تصریح گردد.^(۳)

۱-۳- نظر شماره ۸۰/۲۱/۳۰۸۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۷ شورای نگهبان در خصوص طرح اداره سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران^(۴) مصوب ۱۳۸۰/۱۰/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱. ماده ۱۸- در مورد آن دسته از اصول قانون اساسی که که اجرای آن مستلزم شرایط، امکانات و مقتضیات خاص است، به محض رسیدن زمان مناسب، رئیس جمهور مراتب را به عالی‌ترین مقام مسئول تذکر می‌دهد و اجرای آن را خواستار می‌گردد. مقام مسئول موظف است موضوع را بررسی نموده و گزارش اجرای آن اصول را حداکثر ظرف دو ماه از تاریخ دریافت تذکر به رئیس جمهور برساند.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:
ماده (۱۸) حذف شد.

۲. ماده ۲۰- رئیس جمهور موظف است سالی یک‌بار آمار موارد توقف، عدم اجرا و نقض و تخلف از قانون اساسی را با تصمیمات متخذه تنظیم کند و به اطلاع مجلس شورای اسلامی برساند.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱۶- رئیس جمهوری می‌تواند سالی یک بار آمار موارد توقف، عدم اجرا و نقض و تخلف از قانون اساسی را با تصمیمات متخذه تنظیم کند و به اطلاع مجلس شورای اسلامی برساند.

۳. ماده ۱- در اجرای اصول شصتم و یکصد و سیزدهم قانون اساسی، رئیس جمهور در مقام ریاست قوه مجریه دارای اختیارات و وظایف به شرح مواد آتی می‌باشد.

ماده ۲- ...

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱- در اجرای قانون اساسی (در ارتباط با اختیارات و وظایف ریاست جمهوری)، بخشی از اختیارات و وظایف رئیس جمهور به شرح مواد آتی می‌باشد.

۴. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح اصلاح قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۱۰/۸» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۱-۳-۱ ماده (۳) و تبصره‌های آن ... اشکالات ذیل را دارد: ... تعیین سه نفر از اعضای هیئت دولت توسط رئیس جمهوری موضوع بند (ب)،^(۱) چون خارج از وظایف و اختیارات این مقام می‌باشد، مغایر اصل ۱۱۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۴-۱ نظر شماره ۸۲/۳۰/۲۹۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح مواد فصل دوم قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۲ مجلس شورای اسلامی تحت عنوان «مسئولیت رئیس جمهور در اجرای قانون اساسی»، مصوب ۱۳۸۲/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۴-۱- ماده یک^(۲)

الف- ...

ب- عموم عبارت «کلیه دستگاه‌های حکومتی» نسبت به دستگاه‌هایی که به نص قانون اساسی یا با اعمال اختیارات موضوع اصل ۵۷ قانون اساسی مستقیماً زیر نظر مقام معظم رهبری می‌باشند، مغایر اصول قانون اساسی از جمله اصول ۵۷، ۱۱۰، ۱۱۳ و ۱۷۵ شناخته شد.

ج- چون ظاهر ماده استقلال هیئت مذکور در مقام عمل است، لذا اصل تشکیل چنین هیئتی خلاف اصل ۱۱۳ قانون اساسی شناخته شد.

... چون تبصره ذیل این ماده مبتنی بر مفاد ماده مذکور است با توجه به ایرادات وارده بر آن باید اصلاح شود؛ سپس اظهار نظر خواهد شد.

۱. ماده ۳- اعضای شورای عالی سیاست‌گذاری صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به شرح ذیل و برای مدت دو سال تعیین می‌گردند:

الف- ...

ب- سه نفر از اعضاء هیئت دولت به انتخاب رئیس جمهوری.

(در خصوص ایراد شورای نگهبان، اصلاحی از سوی مجلس انجام نشده و لذا این طرح، به سرانجام قانونی نرسیده است.)

۲. ماده ۱- متن زیر و تبصره ذیل آن به انتهای ماده (۱۳) اضافه می‌شود:

رئیس جمهور می‌تواند وظایف مربوط به نظارت، کسب اطلاع، بازرسی، پیگیری و بررسی را از طریق هیئتی متشکل از افراد صاحب‌نظر در امور حقوقی و اجرایی به نام هیئت پیگیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، انجام دهد. کلیه دستگاه‌های حکومتی موظفند با هیئت منصوب از سوی رئیس جمهور همکاری لازم را نموده و به مکاتبات هیئت در ارتباط با قانون اساسی و چگونگی اجرا یا نقض آن در اسرع وقت مناسب، حداکثر ظرف مدت دو ماه از تاریخ وصول، پاسخ لازم را همراه با توضیحات کافی ارائه داده و کلیه اطلاعات، اسناد و مدارک درخواست‌شده را در اختیار هیئت قرار دهند و امکان بازرسی را فراهم نمایند.

تبصره- متخلف به دادگاه صالح یا هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری حسب مورد معرفی می‌شود و در صورت اثبات تخلف به مجازات سه ماه تا یک سال انفصال از خدمات دولتی محکوم خواهد شد.

(در خصوص ایراد شورای نگهبان، اصلاحی از سوی مجلس انجام نشده و لذا این لایحه، به سرانجام قانونی نرسیده است.)

۱-۴-۲- ماده دو: (۱)

الف- صدور دستور توقف در خصوص تصمیمات و اقداماتی که مطابق قانون اساسی مسئول مشخص دارد، خلاف اصول متعدد قانون اساسی من جمله اصول ۷۱، ۸۵، ۹۴، ۹۶، ۹۸، ۹۹، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۵۹، ۱۵۶، ۱۱۲ و ۱۷۵ شناخته شد. و نیز عبارت «هر یک از قوا و نهادهای حکومتی» همان ایرادات شرعی و قانون اساسی جزءهای «الف)، (ب)، (د)، (ه)» بند (۱) [= ایراد مذکور در بند ۱-۴-۱] را دارد.

ب- ...

۱-۴-۳- ماده سه: (۲)

الف- این ماده ایرادات جزءهای «الف)، (ب)، (د)، (ه)» بند (۱) [= ایراد مذکور در بند ۱-۴-۱] را دارد.

ب- ...

۵-۱- نظر شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۰/۱۳ کمیسیون مشترک رسیدگی به لایحه مدیریت خدمات کشوری مجلس شورای اسلامی:

۱-۵-۱- صدر ماده (۷۴)^(۳) از جهت انحصار مدیریت سیاسی به مقامهای مذکور در این ماده، مغایر اصول متعدد قانون اساسی از جمله ۹۱، ۱۱۲ و ۱۱۳ می باشد.

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه های مصوب هیئت وزیران

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۳-۱- نظریه تفسیری شماره ۴۲۱۴ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۱ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس جمهور نسبت به امکان تشکیل واحد بازرسی ویژه در ریاست جمهوری برای نظارت دقیق بر ارگان های اجرایی:

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، شماره ۱-۸-۲.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه ذیل اصل هفتاد و یکم، شماره ۱-۸-۵.

۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل نود و یکم، شماره ۱-۳-۱.

شماره: ۱۲۸۹/م

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۰/۱۰

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

رئیس جمهور طبق قانون اساسی مکلف به اجرای قانون اساسی و شرع مقدس و ... است. به نظر می‌رسد که انجام این مسئولیت بدون نظارت دقیق بر ارگان‌های اجرایی (اعم از قوه قضائیه و مجریه) امکان‌پذیر نیست، بدین جهت دفتر ریاست جمهوری درصدد است به تشکیل یک واحد بازرسی ویژه اقدام نماید. خواهشمند است نظر آن شورا را در مورد این اقدام از جهت انطباق با قانون اساسی بیان نمایید.

سید علی خامنه‌ای

رئیس جمهوری اسلامی ایران

شماره: ۴۲۱۴

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۱/۱

حضرت حجت‌الاسلام آقای حاج سیدعلی خامنه‌ای

رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران دامت برکاته

عطف به نامه شماره ۳/۱۲۸۹ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۱۳؛ موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و بررسی شد. نظر اکثریت به این شرح اعلام می‌شود:

«آنچه از اصل ۱۱۳ و ۱۲۱ در رابطه با اصول متعدد و مکرر قانون اساسی استفاده می‌شود رئیس جمهور پاسدار مذهب رسمی کشور و نظام جمهوری اسلامی است و مسئولیت اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه و ریاست قوه مجریه را جز در اموری که مستقیماً به رهبری مربوط می‌شود بر عهده دارد. در رابطه با این وظایف و مسئولیت‌ها می‌تواند از مقامات مسئول اجرایی و قضایی و نظامی توضیحات رسمی بخواهد و مقامات مذکور موظفند توضیحات لازم را در اختیار ریاست جمهوری بگذارند. بدیهی است رئیس جمهوری موظف است چنانچه جریانی را مخالف مذهب رسمی کشور و نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی تشخیص داد، اقدامات لازم را معمول دارد. بنابراین تشکیل واحد بازرسی در ریاست جمهوری با قانون اساسی مغایرت دارد.»

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

شماره: ۲۱۸۷/م

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۱/۲۸

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

محترماً، پیرو نامه شماره ۱۲۸۹/م و عطف به نامه شماره ۴۲۱۴ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۱، نظر اعضای محترم شورای نگهبان را به مراتب زیر جلب می‌نمایم:

نظر به اینکه مسئولیت اجرای قانون اساسی و پاسداری از آن و تنظیم روابط قوای سه‌گانه و حمایت از حقوقی که قانون اساسی برای ملت شناخته و به طور کلی سایر مسئولیت‌های مصرّحه در قانون اساسی به عهده رئیس جمهوری است، لذا:

۱- ایجاد تشکیلات لازم به منظور انجام وظایف و تکالیف محوله نیز در اختیار رئیس جمهور می‌باشد؛ زیرا به موجب قاعده کلی که اختیار، فرع و نتیجه مسئولیت است و همچنین نظر به قاعده دیگر که «اذن در شیء، اذن در لوازم آن نیز هست» تصمیماتی که برای اعمال مسئولیت‌های محوله به رئیس جمهور لازم و ضروری است از لوازم اجرای قانون اساسی محسوب می‌شود و رئیس جمهور مأذون به آن خواهد بود و عدم ذکر آن در قانون اساسی موجب عدم جواز نمی‌باشد.

۲- چنانچه انجام تکالیف ریاست جمهور محدود به مکاتبه گردد، معمولاً اختیار جواب با طرفی خواهد بود که گیرنده نامه است و نیز تشخیص صحت و سقم گزارشات و توضیحات رسیده از چه طریقی جز بازرسی میسر خواهد بود.

۳- به طوری که در نامه شورای محترم نگهبان آمده است ... رئیس جمهوری موظف است چنانچه جریانی را مخالف مذهب رسمی کشور و نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی تشخیص داد، اقدامات لازم را معمول دارد به نظر می‌رسد یکی از وسایل لازم این تشخیص بازرسی خواهد بود.

۴- نظر به تقسیم کار و تسریع در امور و استفاده از اشخاص مطمئن و بصیر و بی‌نظر در امر بازرسی، اختصاص قسمتی از تشکیلات دفتر ریاست جمهور به عنوان واحد ویژه بازرسی ضروری به نظر می‌رسد. شایسته است چنانچه نامه دفتر ریاست جمهوری در مورد تشکیل واحد بازرسی گویا نبوده است، بنا به مراتب فوق، شورای محترم نگهبان در مورد واحد بازرسی دفتر ریاست جمهوری مشروحاً و با استناد به اصول مشخص قانون اساسی اعلام نظر فرمایند.

سید علی خامنه‌ای

رئیس جمهوری اسلامی ایران^(۱)

۱. در خصوص پاسخ شورای نگهبان به نامه دوم رئیس جمهور وقت، مطلبی در اسناد و مدارک در دسترس یافت نشد. در این باره، آقای دکتر حسین مهرپور (عضو وقت حقوقدان شورای نگهبان)، در کتاب مجموعه نظریات شورای

۳-۲- نظریه تفسیری شماره ۹۱/۳۰/۴۷۱۴۲ مورخ ۱۳۹۱/۴/۱۲ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار عضو حقوقدان شورای نگهبان نسبت به حدود مسئولیت رئیس جمهور در اجرای قانون اساسی:

شماره: ۹۱/۳۱/۴۶۹۰۹

تاریخ: ۱۳۹۱/۳/۱۷

محضر حضرت آیت الله جنتی (دامت برکاته) دبیر معزز و محترم شورای نگهبان
نظر به اینکه اخیراً پیرامون اصل یکصد و سیزدهم قانون اساسی مباحثی نزد صاحب نظران و مسئولان کشوری مطرح شده و در جهت اجرایی شدن آن اقدامات چندی انجام گرفته که موجب بروز سؤالات و ابهاماتی در این خصوص شده، خواهشمند است دستور فرمایید موضوع در دستور کار شورای محترم نگهبان قرار گیرد تا با تفسیر اصل مزبور به سؤالات ذیل پاسخ داده شود.
۱- با عنایت به اصل تفکیک قوا و وجود نهادهای مسئول در قانون اساسی که هر یک سهمی از نظارت و اجرای آن را برعهده دارند، مقصود از مسئولیت رئیس جمهور در اجرای قانون اساسی چیست؟

۲- آیا در مسئولیت اجرای قانون اساسی، رئیس جمهور می تواند از ابزارهایی مانند تشکیل نهاد و سازمان خاص برای نظارت و پیگیری عدم اجرای اصول قانون اساسی استفاده کند؟
۳- آیا مفهوم مسئولیت اجرای قانون اساسی شامل مسئولیت و پیگیری نقض آن نیز می شود؟
عضو حقوقدان شورای نگهبان- کدخدایی

شماره: ۹۱/۳۰/۴۷۱۴۲

تاریخ: ۱۳۹۱/۴/۱۲

جناب آقای دکتر کدخدایی
عضو محترم حقوقدان شورای نگهبان
عطف به نامه شماره ۹۱/۳۱/۴۶۹۰۹ مورخ ۱۳۹۱/۳/۱۷، مبنی بر اظهارنظر تفسیری در خصوص اصل یکصد و سیزدهم (۱۱۳) قانون اساسی، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۳/۳۱ شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می گردد:

→

نگهبان اظهار داشته اند: «نامه ریاست جمهوری در جلسه مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۵ شورای نگهبان مطرح شد و در آن جلسه تصویب شد اینجانب (مهرپور) با ریاست محترم جمهوری ملاقات نموده و نظر شورا را در زمینه مغایرت تشکیل واحد بازرسی مستقل در دفتر ریاست جمهوری حضوراً تبیین کنم و توضیحات کافی را بدهم و اگر پس از این ملاقات لازم شد، شورا پاسخ کتبی بدهد که این ملاقات انجام گرفت و بعداً هم نیازی به دادن پاسخ کتبی پیش نیامد.» (مهرپور، حسین، مجموعه نظریات شورای نگهبان، تهران، دادگستر، چاپ اول، ۱۳۸۷، ج ۳، ص ۷۲)

«۱- مستفاد از اصول متعدد قانون اساسی آن است که مقصود از مسئولیت اجراء در اصل ۱۱۳ قانون اساسی، امری غیر از نظارت بر اجرای قانون اساسی است.

۲- مسئولیت رئیس جمهور در اصل ۱۱۳ شامل مواردی نمی‌شود که قانون اساسی تشخیص، برداشت، نوع و کیفیت اعمال اختیارات و وظایفی را به عهده مجلس خبرگان رهبری، شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس شورای اسلامی، قوه قضائیه و هر مقام و دستگاه دیگری که قانون اساسی به آنها اختیار یا وظیفه‌ای محول نموده است.

۳- در مواردی که به موجب قانون اساسی رئیس جمهور حق نظارت و مسئولیت اجراء ندارد، حق ایجاد هیچ گونه تشکیلاتی را هم ندارد.»

دبیر شورای نگهبان- احمد جنتی

۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی

۱-۴- نظر شماره ۷۸۵ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۷ شورای نگهبان در پاسخ به تذکر رئیس جمهور به شورای نگهبان در راستای اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه:

شماره: ۲۱۶۶۰

تاریخ: ۱۳۵۹/۱۰/۲۹

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

قانون اداره صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران که مورد تأیید آن شورا قرار گرفته به جهات و دلایل زیر مخالف قانون اساسی است:

۱- طبق اصل ۱۷۵ قانون اساسی رسانه‌های گروهی (رادیو و تلویزیون) زیر نظر مشترک قوای سه‌گانه قضائیه (شورای عالی قضایی)، مقننه و مجریه اداره خواهد شد.

۲- طبق اصل ۶۰، اعمال قوه مجریه از طریق رئیس جمهور و نخست‌وزیر و وزراء است.

۳- به موجب اصل ۱۱۳، رئیس جمهور ریاست قوه مجریه و تنظیم روابط قوای سه‌گانه و مسئولیت اجرای قانون اساسی را بر عهده دارد.

در بند (ب) ماده (۲) قانون اداره صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، برای رئیس جمهوری که اعمال‌کننده قوه مجریه و تنظیم‌کننده قوای سه‌گانه و مسئول اجرای قانون اساسی است در انتخاب نماینده قوه مجریه حقی قائل نشده و فقط مقرر داشته‌اند نماینده قوه مجریه از طرف هیئت دولت تعیین و بر اساس اصل ۱۲۶ به اطلاع رئیس جمهور می‌رسد. در حقیقت قوه مجریه را تجزیه کرده و فقط به قسمتی از آن قوه (هیئت وزیران) حق تعیین نماینده داده‌اند. نماینده منتخب به جای آنکه طبق مدلول اصل ۱۷۵ نماینده تمام قوه مجریه باشد، نماینده قسمتی از آن است. اصل ۱۲۶ هم که راجع به تصویب‌نامه و آیین‌نامه‌های صادره از طرف هیئت وزیران می‌باشد ارتباطی به

موضوع اصل ۱۷۵ ندارد. (خاصه که ضمانت اجرایی هم برای آن مقرر نگردیده است) نظر شورای نگهبان نسبت به طرح سابق قانون صدا و سیما که اصول ۱۳۴ و ۱۳۸ و ۱۲۶ قانون اساسی را مانع از مباشرت و مداخله رئیس جمهوری در انتخاب نماینده قوه مجریه تلقی کرده‌اند موجه نیست؛ زیرا اصول مذکور به ترتیب راجع است به: وظایف و اختیارات نخست‌وزیر، وضع تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها به وسیله هیئت وزیران یا هر یک از وزراء، ارسال تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های مصوب هیئت وزیران برای اطلاع و اظهار نظر رئیس جمهوری است و ارتباطی به حکم خاص اصل ۱۷۵ که نظارت قوای سه‌گانه در اداره رادیو و تلویزیون باشد ندارد (اصول سه‌گانه فوق به اصطلاح خروج موضوعی دارند).

البته چنانکه شورا در نظر سابق بیان داشته است وفق قانون اساسی رئیس جمهوری را نباید در عداد نخست‌وزیر و هر یک از وزراء قرار داد، ولی ترتیب معقول و منطقی رعایت اصول قانون اساسی این است که نماینده قوه مجریه یا به وسیله رئیس آن قوه (که منتخب مردم است) انتخاب شود یا به پیشنهاد هیئت وزیران و تصویب رئیس جمهوری تعیین گردد.

از لحاظ مسئولیتی که در اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه بر عهده دارم به تذکرات قانونی فوق مبادرت نمودم.

رئیس جمهوری

ابوالحسن بنی‌صدر

شماره: ۷۸۵

تاریخ: ۱۳۵۹/۱۱/۷

جناب آقای سید ابوالحسن بنی‌صدر

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۲۱۶۶۰-۵۹/۱۰/۲۹ جناب‌عالی در مورد مخالفت قانون اداره صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران که به تأیید شورای نگهبان رسیده با قانون اساسی، اشعار می‌دارد که: «تشخیص مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با قانون اساسی طبق اصول ۹۴ و ۹۶ قانون مزبور با شورای نگهبان است و رئیس جمهور در این خصوص وظیفه و مسئولیتی ندارد. شورای نگهبان در موقع بررسی قانون مزبور کلیه جهات و نظریات مختلف از جمله نظریاتی را که جناب‌عالی مرقوم داشته‌اید مورد توجه و بحث قرار داده است و به حول و قوه الهی در هر مورد با عنایت کامل به جوانب موضوع و موازین شرعی و اصول قانون اساسی اظهار نظر می‌نماید.»

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۴-۲- نظر شماره ۴۶۸ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۸ شورای نگهبان در پاسخ به استعلام شورای عالی قضایی نسبت به محدوده اختیارات رئیس جمهور در اصل ۱۱۳ قانون اساسی و امکان تسری آن به نظارت بر اعمال قوه قضائیه:

شماره: ۸۲۵۵/ش

تاریخ: ۱۳۵۹/۹/۱۲

شورای محترم نگهبان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
در نامه‌ای که از رئیس جمهور به شورای عالی قضایی رسیده، با استناد به اصل ۱۱۳ قانون اساسی وظیفه خویش دانسته که در اعمال قوه قضائیه نظارت داشته باشند و نسبت به بعضی از کارهای انجام شده به شورای عالی قضایی اخطار نموده‌اند (فتوکی نامه رئیس جمهور به پیوست ارسال می‌گردد)^(۱) در صورتی که طبق اصل یکصد و پنجاه و ششم نظارت بر حسن اجرای

۱. متن نامه رئیس جمهور به شورای عالی قضایی به شرح زیر بوده است:

شماره: ۱۸۱۵۶

تاریخ: ۱۳۵۹/۹/۵

در تاریخ ۱۳۵۹/۸/۲۶ شورای عالی قضایی برای اعمالی از قبیل عدم رعایت استتار نور در منازل و معابر، خرید و فروش غیرمجاز سوخت و کوپن، احتکار یا گران‌فروشی مایحتاج عمومی، سد معبر و شایعه‌پراکنی مجازات‌هایی حسب مورد از یک‌ماه تا یک‌سال حبس و پرداخت جریمه نقدی و مصادره مال و غیره وضع کرده و تحت عنوان دستورالعمل تخلفات و جرایم زمان جنگ، دستور اجرای آن را به حکام شرع و دادسراهای انقلاب داده است. این دستورالعمل (یا در حقیقت وضع قانون مجازات) به جهات و دلایل زیر مخالف قانون اساسی و قوانین جزایی است:

- ۱- طبق اصل ۳۶ قانون اساسی: حکم به مجازات و اجرای آن باید به موجب قانون باشد.
 - ۲- طبق مدلول اصل ۱۶۹ قانون اساسی: جرم دانستن هر فعل یا ترک فعلی باید مستند به قانون باشد.
 - ۳- به موجب ماده (۲) قانون مجازات عمومی که شامل مفهوم دو اصل فوق می‌باشد، «هر فعل یا ترک فعل که مطابق قانون، مجازات و مستلزم اقدامات تأمینی یا تربیتی باشد جرم محسوب است و هیچ امری را نمی‌توان جرم دانست، مگر آنکه به موجب قانون برای آن مجازات یا اقدام تأمینی یا تربیتی تعیین شده باشد».
 - ۴- طبق اصل ۵۸ قانون اساسی: اعمال قوه مقننه (وضع قانون) از طریق مجلس شورای اسلامی است. همچنین طبق اصل ۷۱ و اصول دیگر فصل ششم، وضع قانون منحصرأ از خصایص مجلس مذکور است.
 - ۵- طبق اصل تفکیک قوا (اصل ۵۷ قانون اساسی): هر یک از قوای سه‌گانه مستقل است و هیچ یک از آنها حق تجاوز به حدود وظایف و صلاحیت قوه دیگر را ندارد.
 - ۶- طبق بند (۲) اصل ۱۵۷ قانون اساسی، شورای عالی قضایی فقط اختیار تهیه لوایح قضایی را دارند، نه وضع قانون مجازات.
 - ۷- در قوانین جزایی برای احتکار و گران‌فروشی و سد معبر و اشاعه اکاذیب مجازات‌های مشخصی تعیین شده که جز به موجب قانون قابل نسخ و تغییر نیست.
- با توجه به اصول و قوانین فوق، شورای عالی قضایی (که با تعیین مجازات به وضع قانون و نسخ بعضی از قوانین جزایی مبادرت نموده) قانون اساسی را نقض کرده است. جای تأسف است شورای عالی قضایی که به موجب اصل ۱۵۶ باید ناظر حسن اجرای قوانین باشد به نقض آشکار قانون اساسی اقدام نماید.

قوانین با قوه قضائیه است نه ریاست جمهوری. خواهشمند است آن شورای محترم نظر خود را در این زمینه و اصولاً مفاد اصل ۱۱۳ و محدوده اختیارات ریاست جمهور ابراز نمایند.

از طرف شورای عالی قضایی
سید عبدالکریم موسوی اردبیلی

شماره: ۴۶۸

تاریخ: ۱۳۵۹/۱۱/۸

شورای عالی قضایی

عطف به نامه شماره ۸۲۵۵/ش مورخ ۱۳۵۹/۹/۱۲، موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و مورد بررسی قرار گرفت و به این شرح اظهار نظر شد:

«رئیس جمهور با توجه به اصل ۱۱۳، حق اخطار و تذکر را دارد و منافات با بند (۳) اصل ۱۵۶ ندارد.»

دبیر شورای نگهبان
لطف‌الله صافی

۳-۴- نظر شماره ۷۷/۲۱/۳۸۸۲ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۱ و نظر شماره ۷۷/۲۱/۳۹۸۱ مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۳ شورای نگهبان در پاسخ به درخواست مشاور رئیس جمهور در امر نظارت بر اجرای قانون اساسی، نسبت به ارائه مدارک رد صلاحیت یکی از داوطلبان نمایندگی مجلس خبرگان:

شماره: ۷۷-۳۲۴

تاریخ: ۱۳۷۷/۸/۲۵

حضرت آیت‌الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

با سلام

آقای ... داوطلب نمایندگی دوره سوم مجلس خبرگان از حوزه انتخابیه ... طی شکوائیه‌ای به

→

اینک حسب وظیفه‌ای که به موجب اصل ۱۱۳ قانون اساسی از لحاظ مسئولیت اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه بر عهده دارم، به شورای عالی قضایی اخطار می‌کنم از نقض قانون و تجاوز به حدود صلاحیت و وظایف قوه مقننه اجتناب نماید.

بدیهی است دستورالعمل خلاف قانون آن شورا بی اعتبار و ملغی‌الآثر است.

رئیس جمهوری - ابوالحسن بنی صدر

هیئت پیگیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی مدعی شده است اعلام رد صلاحیت او و ترتیب اثر ندادن به اعتراض وی از سوی شورای نگهبان موجب تضییع حق اجتماعی وی که مورد حمایت قانون اساسی است، شده است؛ خاصه اینکه شورای محترم نگهبان حاضر نشده کتباً دلایل رد صلاحیت نامبرده را اعلام دارد. نظر به اینکه شورای محترم نگهبان خود حافظ و مفسر قانون اساسی است و طبعاً بیش از همه خود را مسئول حفظ اصول و معیارهای قانون اساسی می‌داند و نسبت به رفع هرگونه شائبه بی‌توجهی به قانون اساسی و یا قوانین عادی و حتی مقتضیات عقلی و منطقی که مآلاً به نقض قانون اساسی منتهی می‌شود حساس است و با عنایت به اینکه مستفاد از تبصره (۲) ماده (۱۶) آیین‌نامه اجرایی انتخابات مجلس خبرگان که به داوطلب رد صلاحیت‌شده، حق اعتراض می‌دهد این است که باید داوطلب از دلایل و جهات رد صلاحیت خود آگاه شود تا بتواند اعتراض خود را مستنداً اعلام دارد و الا صرف اعلام اعتراض، بدون دلیل، طبعاً پی‌آمدی جز رد اعتراض نخواهد داشت و اعتراض مستدل و مستند رد صلاحیت داوطلب، قدر متیقن در صلاحیت است، به نظر می‌رسد اعلام مستدل و مستند رد صلاحیت داوطلب، قدر متیقن در صورت درخواست وی، لازم باشد. با توجه به ماده (۱۳) قانون حدود وظایف و اختیارات ریاست جمهوری که به رئیس جمهور اختیار داده شده است در جهت حفظ قانون اساسی از مراجع مختلف در درجه اول کسب اطلاع و اخذ توضیح نماید، خواهشمند است دستور فرمایید توضیحات لازم در زمینه تصمیم فوق‌الذکر برای این هیئت اعلام گردد.

حسین مهرپور

مشاور رئیس جمهور و رئیس هیئت پیگیری

و نظارت بر اجرای قانون اساسی

شماره: ۷۷/۲۱/۳۸۸۲

تاریخ: ۱۳۷۷/۹/۱۱

جناب آقای دکتر مهرپور

مشاور محترم ریاست جمهوری

بعد از سلام، عطف به نامه شماره ۷۷-۳۲۴ مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۵، مفاد آن نامه در جلسه مورخ ۷۷/۹/۱۱ شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«علاوه بر اینکه مستفاد از اصل ۱۱۳ قانون اساسی این نیست که رئیس محترم جمهوری بتواند در مصادیق و جزئیات وظایف و اختیارات مسئولین مختلف نظام دخالت کند و بناء علیه رسیدگی جزئی به موضوع صلاحیت نامزدهای عضویت در مجلس خبرگان رهبری از

حدود و اختیارات ریاست جمهوری خارج است و در صورت لزوم شورای نگهبان اقدام به تفسیر آن اصل خواهد کرد، باید متذکر شویم که رسیدگی به صلاحیت نامزدها براساس تصویب مجلس خبرگان رهبری، جزء وظایف فقهاء شورای نگهبان قرار داده شده است و هیچ ارتباطی به شورای نگهبان ندارد و لازم است در مکتوبات رعایت این دقایق به عمل آید.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

شماره: ۷۷-۴۰۲/م

تاریخ: ۱۳۷۷/۹/۲۴

حضرت آیت الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

با سلام و آرزوی توفیق

عطف به نامه شماره ۷۷/۲۱/۳۸۸۲ مورخ ۷۷/۹/۱۱، مفاد مرقومه شریفه در جلسه هیئت پیگیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی مطرح و مورد بحث قرار گرفت. در رابطه با قسمت ذیل نامه همان طور که یادآوری فرمودید هیئت نیز متذکر است که طبق قانون مصوب مجلس خبرگان، تشخیص صلاحیت نامزدهای مجلس خبرگان با فقهای شورای نگهبان است و نامه هیئت نیز مطلبی که دال برخلاف این مطلب باشد وجود ندارد و اگر در عنوان نامه به حضرت عالی به عنوان دبیر محترم شورای نگهبان خطاب شده است بدین جهت است که دبیر شورای نگهبان اگر از فقها باشد، دبیر فقهای شورای نگهبان نیز محسوب می شود. به علاوه طبق اصل ۹۹ قانون اساسی و مصوبات اولین فقهای شورای نگهبان و مجلس خبرگان، نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان با شورای نگهبان است، بنابراین مکاتبه در این زمینه به عنوان دبیر محترم شورای نگهبان به نظر نمی رسد ایرادی داشته باشد. و اما در رابطه با قسمت اول و در ارتباط با وظیفه رئیس جمهور همان طور که مرقوم فرمودید و ما نیز معتقدیم، رئیس جمهور نمی تواند در وظایف و اختیارات مربوط به مسئولین دیگر دخالت کند، ولی ماده (۱۳) قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات ریاست جمهوری مصوب سال ۱۳۶۵ که به تأیید شورای محترم نگهبان رسیده، مقرر می دارد: «به منظور پاسداری از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در اجرای اصل ۱۱۳ قانون اساسی، رئیس جمهور از طریق نظارت، کسب اطلاع، بازرسی، پیگیری، بررسی و اقدامات لازم مسئول اجرای قانون اساسی می باشد.» به نظر هیئت، کسب اطلاع و اخذ توضیح، از دستگاه ها و مقامات که حداقل اقدامات رئیس جمهور در زمینه وظیفه محوله از سوی قانون اساسی و قانون عادی

فوق‌الذکر می‌باشد، دخالتی در وظایف و مسئولیت دیگران محسوب نمی‌گردد؛ مخصوصاً با توجه به سوابق مذاکرات و اظهار نظرها در هنگام تصویب قانون یادشده در مجلس و تأکید شورای محترم نگهبان که نباید رئیس جمهور را محدود و اقداماتش را محصور نمود، بلکه باید به هر نحو، مقتضی و لازم می‌داند اقدام نماید که براساس همین رهنمون شورای نگهبان در ماده (۱۳) و (۱۴)، عنوان عام اقدامات لازم و اقدام به نحو مقتضی گنجانده شده است. طبعاً هرگونه نظر ارشادی و یا قانونی که در این زمینه با لحاظ همه جوانب ارائه فرمایید برای این هیئت که هدفی جز کمک به رئیس جمهور در اجرای بهتر قانون اساسی ندارد، مغتنم و مورد استفاده خواهد بود و چنانچه در اصل موضوع اعلامی در نامه ارسال شده قبلی اعلام نظر نموده و توضیحات لازم را ارائه فرمایید، سپاسگزار خواهیم بود.

حسین مهرپور

مشاور رئیس جمهور و رئیس هیئت پیگیری
و نظارت بر اجرای قانون اساسی

شماره: ۷۷/۲۱/۳۹۸۱

تاریخ: ۱۳۷۷/۱۰/۳

جناب آقای دکتر مهرپور

مشاور محترم رئیس جمهور

با سلام

عطف به نامه شماره ۷۷-۴۰۲/م مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۴ و پیرو نامه شماره ۷۷/۲۱/۳۸۸۲ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۱، چنانچه در نامه قبل اشاره شد اصل ۱۱۳ هیچ‌گونه ربطی به اجراء یا عدم اجرای قوانین عادی ندارد؛ تنها مربوط به این است که اصلی از قانون اساسی به کلی زمین مانده باشد؛ مثل اصل هشتم درباره امر به معروف و نهی از منکر که هیچ‌کس در این فریضه بی‌بدیل احساس وظیفه نمی‌کند یا در اثناء متوقف شده باشد. همین تعبیر در شرح وظایف رئیس جمهور در قانون مصوب مجلس هم آمده، اما قوانین عادی هر کدام مسئول خاصی دارد و کیفیت اجراء و چگونگی برخورد با متخلف هم در خود قانون‌های عادی مشخص شده. البته هر قانون عادی و هر موضوع جزئی را می‌توان به یکی از اصول قانون اساسی ارجاع کرد، آن هم با آن سعه صدر شما که معتقدید که مقتضیات عقلی و منطقی که مآلاً به نقض قانون اساسی منتهی می‌شود، مشمول اصل ۱۱۳ می‌باشد تا آنجا که نوبت به سؤال از شورای نگهبان و فقهای شورا بر سر یک مسئله جزئی می‌رسد. بهتر است قدری دقت فرمایید و سایر اصول

قانون اساسی و مفاد همین اصل ۱۱۳ و نیز قوانین عادی و وظایف قوای سه‌گانه را با نظر کارشناسی بررسی فرمایید که مشکلات جدیدی بر مشکلات انبوه موجود نیافزاید. جناب‌عالی از اظهار نظرهای شورا در امر بازرسی ریاست جمهوری و مکاتباتی که در این زمینه با مقام معظم رهبری در زمان ریاست جمهوری ایشان و سپس با جناب آقای هاشمی رفسنجانی داشته بی‌اطلاع نیستید. مناسب است آن نامه‌ها را به دقت ملاحظه فرمایید.

خداوند همه ما را مخصوصاً در این ماه شریف، مشمول عنایات خاصه خود قرار دهد و توفیق خدمت به اسلام و مسلمین عطا فرماید.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۵- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان

۵-۱- تذکر شماره ... مورخ .../۹/۱۳۶۰^(۱) شورای نگهبان به رئیس جمهور پیرامون سرنوشت نهادها و سازمان‌های مستقل یا وابسته به نخست‌وزیری و وزارت مشاورت و اظهار نظر در نحوه عمل منطبق با قانون اساسی نسبت به این دستگاه‌ها:

آذرماه ۱۳۶۰

حضرت حجت‌الاسلام آقای حاج سید علی خامنه‌ای رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران دامت افاضاته

با عرض سلام و مسئلت مزید توفیقات جناب‌عالی، نظر به مسئولیت خطیری که طبق اصل ۱۱۳ قانون اساسی، رئیس جمهوری اسلامی در اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه به عهده دارد و نظر به اهمیت و تأثیری که اجراء قانون اساسی و استقرار جمهوری اسلامی و جلب اعتماد عموم و آسیب‌ناپذیری نظام از خطرات احتمالی فعلی و مخصوصاً آینده دارد و با توجه به اینکه بیش از دو سال از تصویب قانون اساسی گذشته و هنوز جریان امور کشور خصوصاً تشکیلات قوه مجریه با قانون اساسی تطبیق کامل نیافته است، اینجانبان (اعضای شورای نگهبان) با جلب توجه جناب‌عالی به نکات ذیل انتظار داریم در اجرای اصول قانون اساسی بالخصوص اصولی که با قوه مجریه ارتباط دارد، که جناب‌عالی در رأس آن قرار دارید، اقدامات لازم را بفرمایید.

به نظر شورای نگهبان، قانون اساسی نقشه کلی و کل نقشه امور کشور است که کلیه نهادها و

۱. نظر مزبور، بدون شماره و بدون ذکر روز ارسال نظر، در مستندات مربوط ضبط شده است.

ارگان‌ها و بنیادها و سازمان‌ها و شوراهای و ادارات و هر جریانی که معمولاً در اختیار حکومت‌ها و نظامات قرار دارد باید با قانون اساسی منطبق باشد و در همان محدوده‌ای که قانون اساسی تعیین کرده است شکل بگیرند و چنانچه در خارج از آن باشند، هرچند با دولت هماهنگی کنند، قانونی نخواهند بود. بنابراین در ارتباط با قوه مجریه و امور اجرایی، غیر از وزارتخانه‌ها و نهادهای مذکور در قانون اساسی، سازمان‌ها و نهادهایی که قبل از انقلاب وجود داشته یا بعد از انقلاب به وجود آمده باشند، در صورتی که از بودجه دولت استفاده می‌نمایند یا اموال عمومی را که از ید غاصبان استنفاذ^(۱) شده در اختیار دارند، باید یا حذف شوند و یا در صورت لزوم ادامه کار آنها یا به وزارتخانه‌ای که مناسب باشند ضمیمه شوند و یا اگر ضرورت دارد وزارتخانه‌ای برای آنها تأسیس گردد که به هر صورت، داخل در دولت و قوه مجریه و تشکل وزارتخانه مستقل یا اداره وزارتخانه تحت ریاست رئیس جمهوری اسلامی باشند. در حال حاضر بسیاری از نارسایی‌ها و بلکه نگرانی‌ها و نارضایتی‌ها از عدم تمرکز نهادهای بعد از انقلاب در قانون اساسی و استقلال آنها از دولت و تشکیل ستادها و هیئت‌های اجرایی به صورت غیرقانونی است. البته این به آن معنی نیست که نهادهای انقلابی بد عمل کرده‌اند یا وجودشان در آینده و جزء تشکیلات کل قوه مجریه لازم نیست و یا اینکه افرادی که در رأس آنها قرار گرفته‌اند شایستگی لازم را ندارند، بلکه مقصود این است که هرکدام از این نهادها و سازمان‌ها که از برکت انقلاب اسلامی تأسیس شده‌اند با توجه به نقشی که در پیشبرد انقلاب داشته‌اند اصالت قانونی یافته و هم ادامه کار آنها تضمین شود و هم مستقیماً تحت نظر وزیر مربوط و دولت قرار بگیرند و در نهایت مثل سایر وزارتخانه‌ها و ادارات تابعه آنها مسئول مجلس شورای اسلامی باشند و احیاناً هم خودسرانه یا بدون ضابطه قانونی اقدام نشود و برای خودشان و مردم سردرگمی ایجاد نکنند و قانون اساسی معیار بازسازی کشور شود و همه نسبت به آن احساس مسئولیت و تعهد نمایند و بالاخره نظام جمهوری اسلامی مستحکم شده و در معرض تزلزل قرار نگیرد. بدیهی است نظری که آقای نخست‌وزیر اعلام کرده‌اند که جهت هماهنگ‌شدن نهادها با دولت معاونی معین نمایند، مفهومی وجود نهادهای اجرایی در خارج از دولت و قوه مجریه است و با قانون اساسی مغایرت دارد، مگر اینکه مقصود این باشد که معاون مذکور مطالعات لازم را برای حذف یا اثبات نهادها به صورت ادغام در وزارتخانه‌ها یا تأسیس وزارتخانه جدید و مستقل انجام دهد. سازمان‌هایی که تحت نظر نخست‌وزیر یا وزیر مشاور است نیز باید حذف شود و یا مستقلاً وزارتخانه‌ای پیدا کند و یا به صورت یکی از ادارات تابعه وزارتخانه‌ها درآید.

به نظر می‌رسد این نکات به وضوح از قانون اساسی استفاده می‌شود:

۱. استنفاذ: از دست کسی گرفتن، خلع ید نمودن.

اولاً از اصل ۶۰ استفاده می‌شود، اعمال قوه مجریه از طریق رئیس جمهور و نخست‌وزیر و وزرا است. چنانچه یک سازمان یا نهاد مستقل باشد و از غیر این طریق وارد عملیات اجرایی شود با این اصل مغایرت دارد و چنانچه یک سازمان یا نهاد را نمی‌توان جزء سازمان ریاست جمهوری قرار داد، جزء سازمان نخست‌وزیری نیز قرار داده نمی‌شود و با مفهوم این در سازمان مغایرت دارد و مثل این است که سازمان خط آهن یا آبرسانی را ضمیمه وزارت دادگستری سازند. مفهوم اصل ۶۰ این است که در اعمال قوه مجریه، رئیس جمهور و نخست‌وزیر و وزرا به ترتیب دخالت دارند؛ رئیس جمهور با پیشنهاد نخست‌وزیر و تصویب وزرا و دستور اجرای قانون و سایر وظایف مقرر در قانون اساسی دخالت خود را اعمال می‌نماید و نخست‌وزیر با پیشنهاد وزرا به رئیس جمهور و مجلس و انجام سایر وظایف مقرر در اعمال قوه مجریه دخالت می‌کند.

ثانیاً از اصل ۱۳۴ استفاده می‌شود که نخست‌وزیر با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌نماید، بنابراین ضمیمه شدن یک نهاد یا سازمان به نخست‌وزیری و قرار گرفتن آن در تحت نظر مستقیم نخست‌وزیر بدون همکاری وزیران و بدون بودن آنها در جریان اجراء قانون، با اصل ۱۳۴ مغایرت دارد.

ثالثاً در اصل ۸۸ پیش‌بینی شده که هر نماینده‌ای می‌تواند در هر مورد از وزیر مسئول آن سؤال نماید و مسئله سؤال از نخست‌وزیر مطرح نیست و این پیش‌بینی برای این است که نماینده بتواند درباره تمام امور اجرایی از وزیر مسئول آن سؤال نماید، و اگر بنا باشد سازمان‌ها و نهادها مستقل باشند یا تحت نظر نخست‌وزیر یا در نخست‌وزیری ادغام و بخش مهم امور اجرایی بدون گذشتن از کانال وزرا به اجرا برسد، سؤال از این‌گونه امور برای نمایندگان امکان قانونی نخواهد داشت.

رابعاً از اصل ۱۳۳ استفاده می‌شود که مسئولین سازمان‌های مختلف و مستقل اجرایی و دولتی، وزرا می‌باشند و باید به تصویب رئیس جمهور معین و از مجلس رأی اعتماد بگیرند؛ در حالی که اگر سازمانی تحت نظر نخست‌وزیری قرار گرفت و مثلاً گفته شد سازمان اوقاف یا شورای عالی قضایی یا مخابرات تحت نظر نخست‌وزیری است، نخست‌وزیر بدون تصویب رئیس جمهور و رأی اعتماد مجلس برای آن رئیس معین خواهد نمود و بالاخره اگر این وضعیت را قانونی فرض کنیم باید ادغام بسیاری از وزارتخانه‌ها را در نخست‌وزیری قانونی بدانیم، در حالی که از اصول متعدد مبحث نخست‌وزیر و وزرا مثل اصل ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۶، ۱۳۷ کاملاً معلوم می‌شود که نخست‌وزیر باید کارهای اجرایی را از طریق وزرا که حتی عزل و نصب یک نفر از آنها باید با تصویب رئیس جمهور باشد و برای وزیر جدید از مجلس رأی اعتماد بگیرد، انجام دهد. بدیهی است که اگر سازمانی حتی از نخست‌وزیری مستقل باشد به طریق اولی وضعیت مغایر با این اصول می‌باشد.

خامساً اصل ۱۴۱ نیز در تطبیق سازمان‌ها با قانون اساسی باید کاملاً ملاحظه و رعایت شود که اگر سازمانی بدون اینکه ضمیمه وزارتخانه‌ای شود تحت نظر وزیران وزارتخانه قرار بگیرد که شخص واحد وزیر و رئیس باشد، با این اصل ۱۴۱ مغایر می‌باشد و بنابراین حتی قراردادن سازمانی تحت نظر وزیر مشاور، مغایر با قانون اساسی است؛ زیرا اگر وزیر مشاور، شغل است با ریاست یک سازمان یا بیشتر، اشکال دو شغلی پیش می‌آید و اگر شغل نیست، چرا وزرای مشاور از بیت‌المال حقوق دریافت می‌نمایند.

در خاتمه با تذکر به این نکات و اعتماد به بینش و آگاهی جناب‌عالی، انتظار این است که ترتیبی داده شود که کلیه سازمان‌ها و نهادها و شوراها و انجمن‌ها با قانون اساسی تطبیق یابند تا همه سازمان‌ها در حد واحد تحت نظر وزرای مسئول قرار گرفته و امکان نظارت مجلس بر همه امور فراهم شود و هم برای دیوان عدالت اداری و سازمان بازرسی کل کشور نیز طبق اصول ۱۷۳ و ۱۷۴ امکان رسیدگی به تظلمات در همه موارد و نظارت بر حسن جریان امور و اجراء صحیح قوانین فراهم باشد و حدود مداخلات و مسئولیت‌ها مشخص شود و ضمناً از این تاریخ به بعد هم از تأسیس سازمان‌ها و هیئت‌ها و شوراها در خارج از محدوده قانون اساسی و بدون مجوز قانونی جلوگیری به عمل آید. یقیناً با توجه به این نکات، بسیاری از مشکلات مهم و نارضایتی‌ها مرتفع شده و کشور در مسیر ثبات و قانونی شدن جریان‌ها گام‌های بیشتر و بلندتر برخواهد داشت.

والله ولی التوفیق

والسلام علیکم و رحمت‌الله و برکاته

شماره: ۱۰۰۹/م

تاریخ: ۱۳۶۰/۹/۲۳

آیت‌الله آقای شیخ لطف‌الله صافی

نامه جناب‌عالی و حضرات حجج و آیات آقایان ربانی شیرازی، خزعلی، رضوانی و جناب آقای آراد درباره سرنوشت نهادها و سازمان‌های مستقل یا وابسته به نخست‌وزیری و وزارت مشاورت، و اظهار نظر در نحوه عمل منطبق با قانون اساسی نسبت به این دستگاه‌ها ملاحظه شد. با سپاس از راهنمایی و تذکر آن ذوات محترم، نامه مزبور عیناً جهت بررسی و اظهار نظر به مشاوران و مسئولان ارائه شد. نتیجه تلواً به اطلاع حضرات خواهد رسید.

سید علی خامنه‌ای

رئیس جمهوری اسلامی ایران

۵-۲- تذکر شماره ۱۵۷۳ مورخ ۱۳۶۳/۵/۲۳ شورای نگهبان به رئیس جمهور در خصوص لزوم ادای وظیفه مسئولیت اجرای قانون اساسی، مصرح در اصل ۱۱۳ قانون اساسی:

شماره: ۱۵۷۳

تاریخ: ۱۳۶۳/۵/۲۳

حضرت حجت الاسلام والمسلمین آقای خامنه‌ای

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

در آغاز جلسه امروز ۲۳ مرداد مجلس شورای اسلامی،^(۱) در رابطه با قانون اساسی و شورای

۱. آقای مهندس میرحسین موسوی، نخست‌وزیر وقت، طی نامه‌ای که در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ ۱۳۶۳/۵/۱۶ مجلس شورای اسلامی قرائت شد، از مجلس برای هیئت وزیران تقاضای رأی اعتماد کرد. یکی از وزرای پیشنهادی نخست‌وزیر، وزیر مشاور در امور اجرایی بود که آقای زواره‌ای (نماینده مردم تهران) با توجه به نظریه شماره ۱۰۱۸۴ مورخ ۱۳۶۲/۹/۲۹ شورای نگهبان مبنی بر مغایرت تعیین مشاور یا معاون نخست‌وزیر به عنوان وزیر مشاور با قانون اساسی، مطالبی را در جلسه ۱۳۶۲/۵/۲۳ مجلس عنوان نمود که در پی آن مرحوم آیت‌الله ربانی املشی (نماینده مردم تهران) توضیحاتی ارائه کرد که مورد اعتراض ریاست وقت مجلس شورای اسلامی قرار گرفت. متن مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی در این جلسه، نسبت به این موضوع به شرح زیر بوده است:

- ادامه بحث پیرامون تقاضای دولت مبنی بر گرفتن رأی اعتماد از مجلس و رأی اعتماد مجلس به آقایان: سید محمد خاتمی، غرضی، بهزاد نبوی، نژادحسینیان، غفوری‌فرد، جعفری، علی اکبر ناطق نوری، دکتر ولایتی، سرحدی‌زاده، نمازی، نیلی، زنگنه، رفیق‌دوست، زالی، مرتضی نبوی.

رئیس- بسم الله الرحمن الرحیم. امروز وقت از وزرا است که از مطالبی که علیه آنها گفته شده دفاع کنند. ما از دو نفر آقایان منشی‌ها خواسته بودیم که با دقت اظهارات نمایندگان را که علیه وزرا می‌شود اندازه‌اش را تنظیم کنند و تنظیم کرده‌اند. حالا ممکن است یکی، دو دقیقه کم و زیاد باشد که این اهمیتی ندارد ولی با دقت انجام شده که من عرض می‌کنم:

آقای غرضی ۱۴ دقیقه	آقای منافی ۱۴ دقیقه	آقای آقازاده نیم دقیقه
آقای ناطق نوری ۱۲ دقیقه	آقای بهزاد نبوی ۱۵ دقیقه	آقای رفیق دوست ۱/۵ دقیقه
آقای نجفی ۴ دقیقه	آقای هاشمی ۵ دقیقه	آقای دکتر نمازی ۵/۵ دقیقه
آقای دکتر زالی ۱۱ دقیقه	آقای سلیمی ۴ دقیقه	آقای جعفری ۷/۵ دقیقه
آقای پرورش ۱۶ دقیقه	آقای نیلی ۱۰ دقیقه	آقای ولایتی ۹ دقیقه
آقای مرتضی نبوی ۲ دقیقه	آقای نژادحسینیان ۳ دقیقه	آقای دکتر بانکی ۱ دقیقه

این مقدار اولی است و طبق آیین‌نامه یک مقابل این هم اضافه می‌شود؛ یعنی دو برابر این اوقاتی که من قرائت کردم آقایان وقت دارند. ضمناً ۲۲ دقیقه هم هست که کلیات است. مثل اظهارات آقای نادری و دیگران که یا به کل هیئت دولت برمی‌گشته و یا مقدمه بوده. اینها را هم هنوز وضعمان روشن نیست و قاعدتاً باید بخشی از آن را به آقای نخست‌وزیر بدهیم که از کل دفاع بکنند؛ منتها در آیین‌نامه اسم آقای نخست‌وزیر نیامده یا یک جوری تقسیم کنیم بین همین آقایان وزرا. فعلاً ما به همین ترتیبی که یادداشت شده از آقایان دعوت کنیم که دفاع بفرمایند. آقای مهندس غرضی اولین کسی بود که در موردشان صحبت شد؛ ۲۸ دقیقه وقت دارند که حالا دو دقیقه هم از آن مقدمه بگیرند و نیم ساعت ایشان وقت دارند. (منشی- آقای غرضی در جلسه حضور ندارند) اگر آقای غرضی

←

→

نیستند نفر بعدی آقای دکتر منافی بفرمایید. (منشی - آقای دکتر منافی هم در جلسه نیستند) (همهمه نمایندگان)

یکی از نمایندگان - بهتر است آقای آقازاده یک دقیقه صحبت کنند.

رئیس - کاش گذاشته بودید که ما از طرفشان دفاع کنیم، راحت تر بودند همین جا می نشستند گوش می دادند. آقای آقازاده نیم دقیقه که چیزی نیست که حالا صحبت کنند پس با این حساب نفر سوم آقای ناطق نوری هستند.

یکی از نمایندگان - آقای آقازاده آمدند.

رئیس - بفرمایید، آقای آقازاده یک دقیقه برای دفاع وقت دارید. (خنده نمایندگان)

موحدی ساوجی - من تذکر دارم.

آقازاده - بسم الله الرحمن الرحيم.

رئیس - آقای آقازاده اجازه بدهید آقای موحدی تذکرشان را بدهند.

موحدی ساوجی - تذکر بنده این است که این مقداری که وقت خاص در مخالفت با هر وزیر صحبت شده با آن مقدار از وقت مشترک که تقسیم می شود بین وزرا و به هر وزیری یک سهمی خواهد رسید؛ این را با هم جمع بکنید چون در جمع یک دقیقه بیشتر می شود.

رئیس - جمع کردیم. شما اگر گوش می دادید تذکر نمی دادید. من گفتم از ۲۲ دقیقه ...

موحدی - شما می فرمایید ایشان یک دقیقه صحبت کنند.

رئیس - ... فقط وقت مطلق داریم که بخشی از آن مربوط به آقای نخست وزیر است. ما فرض کردیم که ۲۲ دقیقه هم باقی بماند تقسیم کنیم بین آقایان نفری یک دقیقه به آنها می رسد اگر اضافه کنیم.

وزیر دارایی - آقای هاشمی مخالف چقدر صحبت کرد؟

رئیس - مخالف ۱۵۸ دقیقه با اضافاتش (وزیر دارایی - دقایقی که شما جمع کردید باید دو برابر باشد) یعنی دو برابر می شود ۳۰۰ دقیقه ما حالا می خواهیم دو برابر به شما بدهیم. دقایق مساوی است و ما یک برابر هم به آن اضافه می کنیم و می شود دو برابر.

نیک روش - وضع این وزرای مشاور چگونه است؟ در دستور نیستند.

رئیس - آن را جداگانه بحث می کنیم؛ چرا در دستور هم هستند.

زواره‌ای - اخطار قانون اساسی دارم.

رئیس - آقای زواره‌ای اخطار قانون اساسی دارند. خدا کند حرف حسابی داشته باشند، اما اخطارهای خوب را قبول می کنیم. اگر می خواهید وزیر مشاور را بگویید بحث جداگانه‌ای دارد. اگر می خواهید هم الآن بحث بشود. (زواره‌ای - بله الآن بحث شود) بسیار خوب چون وزرا هم حاضر نیستند بگذارید الآن بحث بشود. آقای زواره‌ای اخطار قانون اساسی شان را می گویند؛ من هم دفاع می کنم.

زواره‌ای - بسم الله الرحمن الرحيم. اصل ۱۳۳ - وزرا به پیشنهاد نخست وزیر و تصویب رئیس جمهور، معین و برای گرفتن رأی اعتماد به مجلس معرفی می شوند. تعداد وزیران (این قسمت مورد نظر است) و حدود اختیارات هر یک از آنان را قانون معین می کند.

در رابطه با برادرمان آقای آقازاده بنده سؤالی طرح کردم؛ چون به کلیه مجموعه قوانین گذشته و شورای انقلاب که مراجعه کردم دیدم نهادی، تأسیسی به نام وزیر مشاور در امور اجرایی نداریم. هیچ یک از وزرا نمی توانند بدون قانون خاص و تعیین حدود اختیارات و وظایف تعیین بشوند. یک وزارتخانه باید اول حدود اختیارات و وظایفش به موجب قانون مشخص بشود، بعد دارای وزیر بشود. وقتی سؤال کردم آقای موسوی خوئینی ها از طرف مجلس از شورای محترم نگهبان سؤال کرده اند. جواب شورای محترم نگهبان به مجلس این است:

←

«هر وزیری که طبق قانون (پس اول قانونش باید باشد که در مورد آقای آفازاده قانونی وجود ندارد) و با رأی اعتماد مجلس به عنوان وزیر تعیین شده باشد، طبق اصل ۱۳۷ قانون اساسی در برابر مجلس مسئول است و مطابق اصل ۸۸ می‌توان از او سؤال کرد و تعیین مشاور یا معاون نخست‌وزیر به عنوان وزیر مشاور جهت عملیات اجرایی مغایر قانون اساسی است».

اصلاً تعیین چنین سمتی مغایر قانون اساسی است (طبق نظر شورای محترم نگهبان)؛ به علاوه ما قانونی برای تشکیل وزارتخانه‌ای به عنوان وزارت مشاور در امور اجرایی نداریم. بنابراین ایشان طبق قانون اساسی سمتی ندارند. رئیس - خیلی خوب، این اخطار آقای زواره‌ای دو قسمت است، یکی اینکه اصلاً قانونی داریم درباره وزیر مشاور در امور اجرایی یا نه. یکی هم آن قسمت اخیر اظهار شورای نگهبان که من آن دومی را صحبت می‌کنم. دکتر شیبانی - آقای هاشمی در مورد سایر وزرا هم قانونی نداریم. بیات - اجازه بفرمایید من یک تذکری بدهم.

رئیس - بفرمایید.

بیات - بسم الله الرحمن الرحيم. اگر برادرمان جناب آقای زواره‌ای عنایت بکنند این اشکال هم در رابطه با وزیر مشاور و سازمان برنامه و بودجه مطرح است، اتفاقاً قانون دارد و در رابطه با بهزیستی هم قانون دارد، در این رابطه باز هم قانون دارد. مادامی که آن قانون عادی از طرف مجلس نسخ نشده است به قوت خودش باقی است و نمی‌شود الآن ما بیایم این مسئله را همین طور دیمی رد بکنیم و در نتیجه ... بنابراین قانون در سر جای خودش باقی است.

یکی از نمایندگان - آقای هاشمی حرف شورای نگهبان که دیمی نیست.

زواره‌ای - آقای هاشمی سازمان برنامه قانون دارد، ولی چیزی به عنوان وزیر مشاور نداریم.

رئیس - حالا من صحبت می‌کنم اجازه بدهید. این بحث خوبی بود آقای زواره‌ای مطرح کردند. امروز هم در یک مقطعی ... من فکر می‌کردم قبل از رأی‌گیری مطرح بشود که مجلس شورای اسلامی تصمیم خودش را بگیرد. این یکی از مسائل بسیار مهم است، علی‌رغم اینکه به نظر کوچک می‌آید. آن نکته دومشان مهم‌تر است که من روی آن حرف دارم و آقایان هم دقت بفرمایید.

ربانی املشی - آقای هاشمی اگر اجازه بدهید یک مقدار بیشتر نسبت به این مطلب صحبت بشود و موضوع باز بشود و درست در جریان قرار بگیریم بعد جناب‌عالی جواب بفرمایید.

رئیس - اشکالی ندارد آقای ربانی بیشتر آمادگی دارند. آقای ربانی صحبت کنند، آقای زواره‌ای هم صحبت کردند، خود من هم می‌خواهم صحبت کنم، آقای ربانی هم صحبت کنند بیشتر از این نمی‌شود. دو نفر از آن طرف و دو نفر از این طرف صحبت کنند و دیگر تمام بشود و بعد از صحبت‌ها هم مجلس خودش تصمیم می‌گیرد. آقای ربانی بفرمایید.

ربانی - بسم الله الرحمن الرحيم. مسئله‌ای را که آقای زواره‌ای هم مطرح کردند دیروز با آقای هاشمی در این زمینه بحث مفصلی کردیم ولی متأسفانه نتوانستیم به یک نتیجه قطعی برسیم و ناگزیر شدیم که امروز باز دو مرتبه در مجلس این مسئله را مطرح کنیم. از نظر شورای نگهبان این مسئله قطعی است که وزیر مشاور یا معاون نخست‌وزیر به عنوان وزیر اصلاً از نظر قانون اساسی صحیح نیست.

طبق اصل ۸۸ و ۱۳۷ وزیر یعنی مسئول اجرایی. طبق این دو اصل که عرض کردم اصل ۸۸ و ۱۳۷ وزیر یعنی مسئول اجرایی که باید از مجلس رأی اعتماد بگیرد و در مقابل مجلس هم مسئول باشد. اما وزیری را که به عنوان مشاور باشد، مشاور مسئولیتی ندارد. مشاور است و مشورت می‌کند. مافوق با او مشورت می‌کند و این را وزیر مشاور نامیده‌اند، از آن جایی که طبق اصل ۸۸ و ۱۳۷ وزیر یعنی مسئول؛ پس این آقای را که مشاور هست و

مسئولیت قانونی ندارد و مجلس نمی‌تواند درباره چیزی از او سؤال بکند نمی‌تواند در خارج وجود خارجی داشته باشد. و اگر بگویید وزیر مشاور سمت اجرایی هم دارد، اگر سمت اجرایی داشته باشد، آن سمت اجراییش در صورتی که قانون داشته باشد می‌توانیم برایش وزیر تعیین بکنیم، اما سمت مشاورش خلاف قانون است و در اینجا آن وقت ما یک خلاف قانون دیگری هم مرتکب شده‌ایم. طبق اصل ۱۴۱ هر کسی بیش از یک سمت نمی‌تواند داشته باشد. دو شغلی می‌شود؛ یعنی هم سمت مشاور دارد و هم سمت اجرایی دارد (شد دو تا خلاف). طبق اصل ۹۸ تفسیر قانون اساسی با شورای نگهبان است و اطلاق هم دارد، در هر صورت و در هر حالی که شورای نگهبان قانون اساسی را تفسیر کرد، ولو اینکه نظر مجلس کلاً و یا نظر شخصی مخالف با نظر شورای نگهبان باشد، ما حق مخالفت نداریم. شورای نگهبان وقتی که قاطعانه نظر داد نسبت به یک مسئله‌ای و یک اصلی را تفسیر کرد، تفسیر شورای نگهبان می‌شود قانون اساسی. همان را که آنها تفسیر کردند کأنه قانون اساسی است و به هیچ‌وجه نمی‌شود با آن تخلف کرد. نامه‌ای که از طرف مجلس به شورای نگهبان نوشته شده بود اصل این نامه این بود:

در اجرای اصل ۸۸ قانون اساسی وزرا موظف به حضور در مجلس و پاسخ به سؤالات نمایندگان محترم می‌باشند. خواهشمند است اعلام فرمایید آیا وزیر مشاور در امور اجرایی نیز چون سایر وزرا موظف به پاسخگویی هست یا خیر؟

جواب: عطف به نامه شماره ... مورخ ... موضوع در جلسه شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر اکثریت اعضای شورای (بیش از سه چهارم) (از آنجایی که در تفسیر قانون اساسی قانون شورای نگهبان خودشان آیین‌نامه‌ای را که وضع کردند باید بیش از سه چهارم رأی بدهند معلوم می‌شود بیش از سه چهارم بوده) بیش از سه چهارم به شرح ذیل اعلام می‌شود. هر وزیری که طبق قانون و با رأی اعتماد مجلس به عنوان وزیر تعیین شده باشد، طبق اصل ۱۳۷ قانون اساسی در برابر مجلس مسئول است و مطابق اصل ۸۸ می‌توان از او سؤال کرد (این قسمت را عنایت بیشتری بفرمایید) و تعیین مشاور یا معاون نخست‌وزیر به عنوان وزیر مشاور (یعنی تعیین مشاور به عنوان وزیر مشاور؛ تعیین معاون نخست‌وزیر به عنوان وزیر مشاور) در جهت عملیات اجرایی مغایر قانون اساسی است.

در این جا یک جمله‌ای را آقایان دیروز می‌گفتند که شورای نگهبان گفته است که جهت عملیات اجرایی و ما بعضی‌هایمان جهت عملیات اجرایی نیستیم؛ مثلاً حالا نمی‌دانم کدام قسمت را می‌خواستند بگویند، شاید مثلاً در قسمت برنامه و بودجه می‌خواستند بگویند اجرایی نیست، (حالا هر قسمتی را) این اشکال را داشتند، جواب این اشکال این است که اصلاً کار نخست‌وزیر کار اجرایی است. طبق اصول قانون اساسی رئیس جمهور، نخست‌وزیر، وزرا فقط مسئولیت اجرایی دارند. هر کاری را که انجام می‌دهند ولو کار ستادی هم انجام بدهند آن کار، کار اجرایی است. از چارچوب کار اجرایی خارج نمی‌شود و گر نه از چارچوب کار اجرایی خارج بشود، یعنی داخل شده‌اند یا در کار قوه مقننه، یا در کار قوه قضائیه. قوای سه‌گانه کشور عبارتند از: قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه. پس بنابراین اگر نخست‌وزیر کاری را انجام می‌دهد کار اجرایی است. پس این را که گفته‌اند جهت کار اجرایی، هر کاری باشد کار، کار اجرایی است و آقای وزیر مشاور کار اجرایی انجام می‌دهد ولو کار ستادی، ولو کار تنظیم، ولو کار هماهنگی فرقی نمی‌کند؛ هر کاری بکند کار اجرایی است و طبق نظر شورای نگهبان این مطلب هم قطعی و مسلم است. بعد یک اشکال دیگری را که می‌کردند می‌گفتند خوب حالا اگر اینها وزیر نداشته باشد، این مؤسسات از کار می‌افتد. جواب این مطلب را دیشب وقتی من فکر کردم و با بعضی‌ها هم که مشورت کردم پاسخ، پاسخ خوبی است توجه بفرمایید. یکی از این وزرای مشاور که اصلاً وزارتخانه نداشتند وزیر مشاور در امور اجرایی اصلاً وزارتخانه علی‌حده‌ای نداشتند. ایشان در نخست وزیری متمرکز بودند و یک کارهایی را کمک نخست وزیری می‌کردند الآن هم می‌توانند به عنوان معاون در کارهایی که مربوط به نخست‌وزیر است، ایشان معاون نخست‌وزیر باشند و آن کارها را انجام بدهند. می‌ماند دو وزارتخانه دیگر یکی بهزیستی، یکی برنامه و بودجه. این دو وزارتخانه

علاوه بر اینکه وزارتخانه بودند سازمان هم هستند؛ سازمان برنامه و بودجه، سازمان بهزیستی. پس بنابراین فرضاً اگر ما وزارتس را بگیریم سازمان به حال خودش باقیست. سازمان برنامه و بودجه، سازمان بهزیستی، این دو سازمان تا یک مدتی به عنوان سازمان و آقایانی را هم که در رأسش هستند به عنوان سرپرست سازمان مشغول کار بشوند البته اگر می‌خواهند وضع بهتری پیدا بکند زودتر یک لایحه‌ای تنظیم بکنند و به مجلس بفرستند. مجلس هم ان شاء الله کمک می‌کند که از این وضع دربیاید و یک وضع مشخص‌تری پیدا بکند. پس بنابراین ما هیچ اشکالی نداریم و اما اینکه فرمودید آقا قوانین گذشته به حال خودش باقی است، من نمی‌دانم شما از کجا درمی‌آورید. ما طبق سوگندی که یاد کرده‌ایم در سوگندنامه مراجعه بفرمایید یکی از چیزهایی را که به آن سوگند یاد کرده‌ایم این است که «من مدافع قانون اساسی باشم». هرگاه ما در هر جایی دیدیم دارد از قانون اساسی تخلف می‌شود، ما باید فریاد بزنیم نباید این کار را بکنیم چه برسد به اینکه خودمان بکنیم. ما خودمان که کردیم علاوه بر اینکه به یک وظیفه قانونی عمل نکرده‌ایم از یک وظیفه شرعی تخلف کرده‌ایم. بارها از قول امام نقل شده که امام فرموده‌اند تخلف از قوانین یعنی خلاف شرع. در قوانین عادی فرموده‌اند تخلف از قوانین یعنی خلاف شرع؛ چه برسد به قانون اساسی. پس بنابراین طبق آن سوگندی که ما یاد کردیم علاوه بر اینکه خلاف شرع کرده‌ایم، حث قسم که من خیلی عنایت به این مطلب عرض می‌کنم بعضی وقت‌ها مطلب را روی این مسئله تکیه می‌کنم ما قسم یاد کرده‌ایم و اگر ما در این مجلس نسبت به این مواد قانون اساسی که بنده اشاره کردم توجه نکنیم، مخالفت با قانون اساسی کرده‌ایم و حث قسم کرده‌ایم؛ یعنی باید کفاره هم بپردازیم، مگر اینکه آقایان وزرای مشاور آن وقت کفاره ما را ادا کنند. در هر صورت به هیچ وجه ما نمی‌توانیم رأی به وزرا مشاور بدهیم برای خاطر اینکه اینها از نظر شورای نگهبان قانونیت ندارند و از نظر ما هم تخلف قانون اساسی حساب می‌شود.

رئیس - بسم الله الرحمن الرحيم. این یک بحث بسیار اصولی بود. از آقای ربانی من هم متشکرم که این مسئله را مستقصی توضیح دادند. من هم یک توضیحاتی دارم که می‌دهم و بالاخره ان شاء الله نمایندگان تصمیماتشان را می‌گیرند. من به عنوان رئیس مجلس (مجلس دوم) یکی از کارهای بسیار خطرناک برای قانون‌گذاری و یک خطر اصولی می‌دانم اگر این رویه‌ای که الآن در مورد شورای نگهبان و وزاری مشاور پیش آمده اجراء بشود با استدلال به قانون اساسی؛ اگر این رویه اجراء بشود اصلاً پایه قانون‌گذاری در کشور سست می‌شود و یک خطری در آینده همه نهادها را تهدید می‌کند. من تعجب می‌کنم آقایانی که در آیین‌نامه قبلی آن همه برای مجلس تعصب نشان دادند چطور این جا به این نکته تا به حال توجه نفرمودند!! اصلاً قانون اساسی به شورای نگهبان حقی که داده این است که مصوبات مجلس را حق دارد درباره‌اش اظهار نظر بکند. این اصل اول مربوط به شورای نگهبان را ببیند؛ (اصل ۹۱) «به منظور پاسداری از احکام اسلام و قانون اساسی از نظر عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با آنها (ملی البته) شورایی به نام شورای نگهبان با ترکیب زیر تشکیل می‌شود (یکی از نمایندگان - تفسیر را هم بفرمایید) به تفسیر هم می‌رسیم خواهش می‌کنم وسط بحث آن طوری برخورد نکنید. شورای نگهبان اصلاً به این منظور به وجود آمده و آخرش هم یک اصل دیگری دارد که «تفسیر قانون به عهده شورای نگهبان است». این هم بعداً احتیاج به قانون دارد. «به عهده شورای نگهبان است» یعنی چه؟ آیا شورای نگهبان ابتدائاً خودش باید برود آن را تفسیر کند یا اینکه یک وظیفه‌ای است و اگر از او خواستند. ممکن است البته نظر شورای نگهبان این باشد که ابتدائاً می‌تواند - من روی این اعتراضی ندارم - گرچه رویه شورای نگهبان تا به حال این بوده است که اگر مسئولی از آنها سؤال نمی‌کرده تفسیر نمی‌کردند. حتی نماینده‌ها از شورای نگهبان تفسیر خواستند، شورای نگهبان نکرد و گفت رئیس مجلس امضا بکند. این رویه‌شان بوده؛ حالا من نمی‌دانم تفسیرشان این است یا نه. حالا این بحث دیگری است بگذریم. این یک مسئله. مسئله دیگر در همین اصول مربوط به شورای نگهبان است (آقای ربانی این را خیلی دقت کنید). اگر چنانچه مجلس شورای اسلامی یک چیزی را تصویب کرد و فرستاد آن جا و ده روز

گذشت، اینها استمهال نکردند یا استمهال کردند و ده روز دوم گذشت، آن قانون می‌شود، گرچه نظر شورای نگهبان هم این باشد که این مخالف قانون اساسی است؛ گرچه نظر شورای نگهبان هم این باشد که این مخالف قانون شرع است. یعنی قانون می‌شود. این نشان این است که شورای نگهبان در مورد قوانینی که از این محوطه خارج می‌شود، دیگر حق اظهارنظر، حاکمیت بر آن قانون ندارند، اگر داشتند این مهلت...

ربانی املشی - شما تفسیر را جواب بفرمایید؛ اصل ۹۸ را ...

رئیس - عجیب است که آقایان ما بیست دقیقه صحبت ایشان را با بردباری تحمل کردیم، اینها یک لحظه نمی‌توانند صبر بکنند. صبر کنید ما داریم حرف می‌زنیم. وقت هم داریم. شورای نگهبان اگر قدرتش این بود که هر قانونی را بتواند اظهارنظر کند و لغو بکنند این بیست روز لغو است. برای چه می‌تواند اظهار نظر بکند؟ در مورد قوانین گذشته آیا شورای نگهبان می‌تواند اظهار نظر بکند و لغو کند؟ (لغو را عرض می‌کنم). قانون تا مجلس شورای اسلامی لغوش نکند، قانون است. اگر شما بپایید این پایه را امروز در مجلس دوم بگیرید چه خواهد شد؟ سرنوشت کشور را دادید دست شورای نگهبان. من الآن به شورای نگهبان اعتماد دارم، همیشه هم ان شاء الله اعتماد داریم. اما این اصلاً لغو کردن مجلس است دیگر؛ یعنی فردا هر نهادی را اگر شورای نگهبان یک تفسیر روی یک قانون کرد ممکن است کابینه را ساقط کند، ممکن است رئیس جمهور را ساقط کند، ممکن است دستگاه شورای قضایی را ساقط کند، ممکن است راجع به رهبر کاری بخواهد انجام بدهد. اگر این حق را ما بدهیم آنهایی که این قانون را گذراندند دقت کردند که نمی‌شود به دوازده نفر حق داد، مجلس شورای اسلامی امروز ۲۷۰ نفر نماینده مردم دارد، چند وقت دیگر ۵۰۰ نفر می‌شوند و اینجا خلاف کردن بسیار مشکل است، اعمال مسائل سیاسی کردن بسیار مشکل است، علنی است. شورای نگهبان هیچ یک از این خصوصیات را ندارند و البته اگر بر فرض هم داشت قانون اساسی چنین اجازه‌ای نداده. خوب حالا آقای ربانی استدلال کردند به اینکه امام فرمودند از قوانین اطاعت کنید. خوب ما قانون داریم. شورای انقلاب قانون گذرانده وزارت بهزیستی را، با همین صورتی که الآن هست. با تفسیر شورای نگهبان شما می‌توانید آن قانون را ندیده بگیرید؟ نخست‌وزیر حق داشت سرپرست آن را به مجلس نیاورد؟ مجلس شورای اسلامی حق دارد درباره او اظهار نظر نکند؟ حالا که آمده این خلاف شرع نمی‌شود؟ از قانون تخلف کردن نمی‌شود؟ در مورد این تفسیری که هم که بی‌سؤال تفسیر نکنند سؤال را ببیند چه بوده و جواب چه هست. سؤال این است:

آقای موسوی خوئینی‌ها در غیاب من (که اینها معمولاً غیر از رئیس مجلس را هم قبول نمی‌کردند) سؤال می‌کنند خواهشمند است اعلام فرمایید آیا وزیر مشاور در امور اجرایی نیز چون سایر وزرا موظف به پاسخگویی هست یا خیر؟ سؤال درباره پاسخ سؤال است. شورای نگهبان اولاً این جواب را داده. شما می‌گویید جواب به این سؤال می‌خورد یا نه؟ اگر می‌خورد این خودش تأیید وزیر مشاور است. «هر وزیری که طبق قانون و با رأی اعتماد مجلس به عنوان وزیر تعیین شده باشد، طبق اصل ۱۳۷ قانون اساسی در برابر مجلس [مسئول] است». این جواب آن سؤال است یا نه؟ اگر جواب این سؤال است یعنی این هم وزیر و هم مسئول است. البته بعدش آمدند قید کردند پایین، اینکه این اصلاً سؤال نبوده، این سؤال را خودشان جواب دادند. البته اگر خودشان تفسیرشان از قانون اساسی این است - که حقشان است این کار را بکنند - ما حرفی نداریم. خوب حقشان را کردند، پایین آن را نوشتند که عبارت هم این است «و تعیین مشاور یا معاون نخست‌وزیر به عنوان وزیر مشاور جهت عملیات اجرایی مغایر قانون اساسی است». حالا خود این عبارت چه مفهومی دارد یک مقداری مشکل است. من با شورای نگهبان با بعضی‌هایشان صحبت کردم، خیلی نظر روشنی ارائه نفرمودند. این آیا حالا سایر وزرا، وزیر مشاور دیگر که عملیات اجرایی مثلاً وزیر بودجه الآن تردید است که کار اجرایی دارد یا ندارد، این جا نوشته‌اند «به عنوان عملیات اجرایی» آیا آن اجرایی هست یا نه، مسئله دیگری است. بنابراین این ابهام وجود دارد از یک طرف.

دوم اینکه آیا آنها مستقلاً حق تفسیر داشتند یا نه؟ این مربوط به خودشان است. از یک طرف این جواب به آن سؤال نمی‌خورد. از یک طرف شورای نگهبان قوانین عادی را لغو نمی‌تواند بکند. ما همه این حرف‌های آقای ربانی را قبول می‌کنیم. اینها حق هم داشتند، تفسیر هم درست است، به این سؤال هم می‌خورد، اما قانون لغو نمی‌شود. خیلی خوب، حالا ما فهمیدیم که آن قانون گذشته ممکن است هزار قانون ما الآن داشته باشیم مخالف قانون اساسی در ده‌ها هزار قانون خیلی از آنها ممکن است مخالف باشد، ما وظیفه‌مان است هر جا را فهمیدیم که خلاف قانون اساسی است دولت لایحه بیاورد، مجلس طرح بیاورد، قانون را اصلاح کنیم بعد عمل بکنیم. رئیس جمهور وظیفه‌شان است که از ما بخواهند، از دولت بخواهند، از شورای عالی قضایی بخواهند ایشان به عنوان حامی قانون اساسی باید بخواهند و با ما فشار بیاورند که ما این کار را انجام بدهیم. آیا ما حق داریم به محض اینکه فهمیدیم قانونی گذشته آن هم با تفسیر شورای نگهبان با قانون اساسی مخالف است، فوری آن قانون را ندیده بگیریم؟ اگر ندیده گرفتیم تبعاتش را کی جواب می‌دهد؟ به علاوه جناب‌عالی که می‌فرماید ما از قانون اساسی سوگند یاد کردیم خوب بله، ما همه قانون اساسی را سوگند یاد کردیم. خوب این قانون اساسی این را هم می‌گوید؛ قانون اساسی می‌گوید «شورای نگهبان در این مورد فقط حق دارد اظهار نظر بکند»، آن برای این منظور به وجود آمده. ما چطور این اصل قانون اساسی را ندیده بگیریم. به علاوه چطور آقایان برای همین یک مورد این قدر دلشان سوخته، در مورد شهرداری‌ها، در مورد شوراها که الآن پنج سال است تعطیل مانده، در مورد این همه مسائل قانون اساسی که الآن معطل مانده اجراء نشده، خوب همه اینها را من می‌گویم زمان لازم دارد، قانون لازم دارد باید ترتیب بدهیم. من الآن به عنوان رئیس مجلس نمی‌توانم اجازه بدهم که در مجلس قانونی که معتبر است لغو هم نشده و مسئول هم دارد، الآن چندین هزار معلول زیر نظر سازمان بهزیستی دارند کار می‌کنند، دارند اداره می‌شوند. آقای ربانی می‌فرمایند که خیلی خوب اگر وزیر نشد، سرپرست. قانون اساسی اجازه نمی‌دهد آقای ربانی. همان قانون اساسی تفسیر شورای نگهبان می‌گوید تمام مؤسسات باید به یک وزارتخانه وصل باشند؛ ما به کجا وصل کنیم؟ الآن که وصل نیست. یعنی شما این را پا در هوا می‌خواهید بگذارید؟ فردا اگر یک معلولی مُرد جوابش را ما باید بدهیم، جوابش با ما است که اینجا آمدیم اعلام نکردیم، سرپرست معین نکردیم. بله وظیفه مجلس شورای اسلامی است، وظیفه دولت است با قید دو فوریت قانون بیاورند، اینها را تکلیفشان را روشن بکنند. وزارتخانه را هم ما می‌توانیم منحل بکنیم. هر وزارتخانه‌ای را مجلس می‌تواند منحل بکند. بنابراین در این شرایط مجلس شورای اسلامی مجبور است به قانون عمل بکند. نظر شورای نگهبان هم روی چشم ما، محترم است، اما در حدودی که حقوق آنها ایجاب می‌کند. (نمایندگان: احسنت) دیگر بحث نداریم یک موافق یک مخالف صحبت کرد؛ موقع رأی‌گیری است. البته آقایان نمایندگان اجبار ندارید به وزرای مشاور رأی بدهید. بنده هم شخصاً مسئله برایم این‌طوری نیست که خیال کنم اگر یک وزیر مشاور نداشتیم آسمان و زمین به هم می‌خورد؛ نه اجبار ندارید رأی بدهید؛ می‌توانید رأی بدهید اگر قبول دارید وزیر را، اگر قانون را قبول دارید رأی بدهید، نتیجه هم در رأی معلوم می‌شود. اگر هم رأی ندادیم ما تکلیفمان را انجام دادیم. دولت مثل یک وزارتخانه‌ای بی‌مسئولیتی فکری برایش خواهد کرد بعداً (سید ابوالفضل موسوی-اخطار دارم) الآن اخطار دیگر نداریم. الآن چند نفر وقت گرفتند.

هادی- آقای هاشمی یک بار هم به وزیر مشاور در امور اجرایی مجلس رأی داده آیا آن رأی مجلس معنایش اینست... رئیس- خود شورای نگهبان چند بار این را صحنه گذاشتند تا به حال، حالا شما یک دفعه بردارید ... در قانون بودجه مکرر آمده وزیر مشاور در امور اجرایی. همه اینها در آن بوده قانون تصویب کرده آمده ما الآن بحثمان آن جورها نیست، عجله هم نداریم. ان شاء الله اگر آقایان رأی نیاورند، بعد تکلیف ما هست کار خودمان را انجام می‌دهیم. یکی از نمایندگان- ان شاء الله (خنده نمایندگان).

نگهبان مذاکراتی انجام گرفته و از رادیو پخش شده که برای جناب‌عالی بر اساس اصل ۱۱۳ که مسئولیت اجرای قانون اساسی را دارید، تکلیف ایجاد کرده است. توجه فوری حضرت‌عالی را به مورد فوق جلب می‌نماید.

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۵-۳- تذکر شماره ۸۰۹۷ مورخ ۱۳۶۶/۲/۹ شورای نگهبان به رئیس جمهور در خصوص مغایرت یکی از بخشنامه‌های نخست‌وزیر با قانون اساسی و لزوم اقدام قانونی رئیس جمهور در جهت ایفاء مسئولیت خویش در اجرای قانون اساسی:

شماره: ۸۰۹۷

تاریخ: ۱۳۶۶/۲/۹

حضرت حجت‌الاسلام آقای خامنه‌ای

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

در مورد لایحه اراضی شهری مصوب ۱۳۶۶/۲/۸ مجلس شورای اسلامی، جناب آقای نخست‌وزیر طی بخشنامه‌ای دستور داده‌اند که وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و نهادهای انقلاب اسلامی تا پایان رسیدگی و اعلام نظر شورای نگهبان از هرگونه اقدام مغایر لایحه مزبور با جدیت جلوگیری نمایند. با توجه به اینکه طبق قانون اساسی، قوانین پس از تصویب مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای نگهبان و امضاء ریاست جمهوری و ابلاغ به دولت قابل اجراست و دستور

→

رئیس - ان‌شاءالله که یعنی خدا هر دو طرف را می‌خواهد دیگر (خنده نمایندگان) (سید ابوالفضل موسوی - آقای هاشمی اجازه بفرمایید) ما بحث نداریم قبل از شما آقای اصغری وقت گرفتند. موحدی ساجدی - اگر قرار است بحث باشد وقت گرفتند. سید ابوالفضل موسوی - در فرمایشات شما خلاف قانون اساسی بود. رئیس - حرف‌های من ممکن است همه‌اش خلاف قانون اساسی باشد. حالا اصلاً بحث که نیست، بحث نداریم. (سید ابوالفضل موسوی - اگر اجازه بدهید) اجازه هم نمی‌دهم. آقای مهندس غرضی تشریف بیاورند. اولین مدافع صحبت کند.

خلخالی - من اخطار دارم، اخطار من هم وارد است.

رئیس - آقای خلخالی خواهش می‌کنم ما را اذیت نکنید.

خلخالی - من که اهل اذیت نیستم.

نیک‌روش - آقای هاشمی نتیجه این صحبت‌ها که شد چه شد؟ رأی نمی‌گیرید؟

رئیس - خیر، رأیی که نیست. ما کار خودمان را انجام می‌دهیم. هر کس خواست به وزیر مشاور رأی می‌دهد، هر کس خواست رأی نمی‌دهد.

(روزنامه رسمی، شماره ۱۱۵۲۰ مورخ ۱۳۶۳/۵/۲۳، مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی (دوره دوم قانون‌گذاری))

فوق به طور ضمنی اجرای لایحه مذکور و همچنین جلوگیری غیرقانونی از آزادی عمل افراد است، بخشنامه مرقوم مغایر با قانون اساسی است و با توجه به اینکه مقام ریاست جمهوری مسئولیت اجرای قانون اساسی و ریاست قوه مجریه را عهده‌دار است، مراتب جهت استحضار جناب‌عالی و اقدام مقتضی اعلام می‌شود.

دبیر شورای نگهبان
لطف‌الله صافی

شماره: ۲۶۲-۱۱/م

تاریخ: ۱۳۶۶/۲/۱۲

جناب آقای مهندس سراج‌الدین کازرونی

وزیر محترم مسکن و شهرسازی

تذکر شماره ۸۰۹۷ مورخ ۱۳۶۶/۲/۹ شورای نگهبان در مورد بخشنامه جناب آقای نخست‌وزیر پیرامون لایحه اراضی شهری مصوب ۱۳۶۶/۲/۸ مجلس شورای اسلامی به استحضار ریاست محترم جمهوری رسید. پی‌نوشت فرمودند:

«جناب آقای نخست‌وزیر

بخشنامه یادشده برخلاف قانون اساسی است. شایسته است آن را کأن لم یکن اعلام فرمایید.»
مراتب برای اطلاع و اقدام مقتضی ابلاغ می‌گردد.

مصطفی میرسلیم

سرپرست نهاد ریاست جمهوری

۴-۵- تذکر شماره ۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۷/۳/۳۰ شورای نگهبان به رئیس جمهور در خصوص عدم صلاحیت یکی از کاندیداهای انتخابات مجلس برای سمت نمایندگی و لزوم اقدام قانونی رئیس جمهور در جهت ایفای مسئولیت خویش در اجرای قانون اساسی:

شماره: ۲۰۰۹

تاریخ: ۱۳۶۷/۳/۳۰

حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای سید علی خامنه‌ای

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

در جلسه روز یکشنبه ۱۳۶۷/۳/۲۹ مجلس شورای اسلامی آقای ... به عنوان نماینده نیشابور در دوره سوم مجلس شورای اسلامی شناخته شد. نظر به اینکه نامبرده بر اساس اعلام شورای نگهبان حق شرکت در انتخابات را نداشته و آراء مأخوذه به نام وی نیز ابطال گردیده است، طرح موضوع

در مجلس شورای اسلامی خلاف قانون اساسی بوده است. مراتب با عنایت به اصل ۱۱۳ قانون اساسی جهت اقدام مقتضی اعلام می‌گردد.

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان

خسرو بیژنی

۵-۵- تذکر شماره ۵۶۳۵ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۷ شواری نگهبان به رئیس جمهور در خصوص تقدیم لایحه برای اصلاح لایحه قانونی حفظ امنیت اجتماعی مصوب ۱۳۶۶، در راستای ایفای مسئولیت رئیس جمهور در اجرای قانون اساسی:

شماره: ۵۸۳/۷۲

تاریخ: ۱۳۷۲/۸/۱۲

بسمه تعالی

حضرات محترم فقهای نگهبان دامت برکاته

سلام علیکم

احتراماً پیرو شماره ۱۰۹۷- مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۸ همچنان که مستحضرید شورای عالی قضایی سابق در تاریخ ۱۳۶۲/۷/۱۰ در صفحه ۲۱ جلد اول استفتائات اعلام نموده که اکثر اعضاء کمیسیون امنیت اجتماعی غیرقاضی هستند ... تشکیل کمیسیون امنیت اجتماعی موضوع لایحه قانونی حفظ امنیت اجتماعی مصوب ۱۳۶۶ ... منتفی است؛ لذا در صورت امکان اعلام فرمایید که تشکیل کمیسیون مزبور شرعاً دارای اشکال می‌باشد یا نه؟

ربیعی

دادستان و رئیس دادگستری شهرستان نهاوند

شماره: ۵۶۳۵

تاریخ: ۱۳۷۲/۹/۱۷

بسمه تعالی

جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای هاشمی رفسنجانی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

با سلام و تحیات

نظر به اینکه کمیسیون امنیت اجتماعی موضوع لایحه قانونی حفظ امنیت اجتماعی مصوب ۲۲ اسفند ۱۳۳۶ با اصلاحات بعدی مغایر قانون اساسی می‌باشد و اصلاح آن با تصویب قانون جدید امکان‌پذیر است و نظر به اینکه مسئولیت اجرای قانون اساسی به عهده حضرت‌عالی گذاشته شده،

خواهشمند است دستور فرمایید در زمینه اصلاح لایحه قانونی مذکور از جانب دولت لایحه مربوط تهیه و به مجلس تقدیم گردد.

با تشکر و احترام
دبیر شورای نگهبان
احمد جنتی

۵-۶- تذکر شماره ۷۴/۲۲/۰۱۰۱ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۱۷ شورای نگهبان به رئیس جمهور در خصوص مغایرت مصوبه هیئت وزیران با قانون اساسی، ناظر بر بازشماری صندوق‌های رأی بنا به اعلام و دستور رئیس جمهور:

شماره: ۷۴/۲۲/۰۱۰۱

تاریخ: ۱۳۷۴/۱۲/۱۷

حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین آقای هاشمی رفسنجانی
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران «دام عزه»
با سلام

عطف به مصوبه شماره ۱۵۱۳۶/ت/۱۵۶۹۵ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۱۷ هیئت محترم وزیران،^(۱) موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۱۷ شورای نگهبان مطرح گردید و مصوبه مذکور خلاف نظارت عام شورای نگهبان شناخته شد؛ زیرا نظارت این شورا بر حسب تفسیری که انجام شده و مصوبه مجلس شورای اسلامی، عام و در تمام مراحل است.

البته در هر مورد که آرای صندوق یا صندوق‌هایی مورد اعتراض باشد می‌تواند اعتراض

۱. متن مصوبه هیئت وزیران به شرح زیر بوده است:

شماره: ۱۵۱۳۶/ت/۱۵۶۹۵

تاریخ: ۱۳۷۴/۱۲/۱۷

وزارت کشور

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۱۶ به استناد ماده (۸۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۴ تصویب نمود:

متن زیر به عنوان تبصره به بند (ب) قسمت پنجم ماده (۴۵) آیین‌نامه و دستورالعمل اجرایی قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی اضافه می‌شود:

تبصره- به منظور حصول اطمینان از صحت شمارش و قرائت آراء، بازرسان وزارت کشور موظفند پس از اعلام نتیجه نهایی آراء، صندوق‌هایی را که در هر یک از حوزه‌های انتخابیه بنا به اعلام و دستور رئیس جمهور معین می‌شود، بازشماری و قرائت کنند و نتیجه را در صورت جلسه قید نمایند.

حسن حبیبی
معاون اول رئیس جمهور

خود را به شورای نگهبان تسلیم و درخواست بازرسی و شمارش مجدد آرا نمایند. شورا نیز
کما فی السابق ترتیب اثر داده و خود را موظف می‌داند رسیدگی کند. این دوره هم با
دوره‌های گذشته، وظایف تغییری نکرده است.

با آرزوی مزید توفیقات حضرت‌عالی

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

شماره: ۹۱۸۳-۷۴/م

تاریخ: ۱۳۷۵/۱/۸

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

بازگشت به نامه شماره ۱۳۷۴/۲۲/۰۱۰۱ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۱۷ در خصوص مصوبه ۱۵۱۳۶/ت
۱۵۶۹۵ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۱۷ هیئت محترم وزیران، توجه اعضای محترم آن شورا را به موارد ذیل
جلب می‌نمایم:

۱- انتخابات مجلس شورای اسلامی و نظارت شورای محترم نگهبان بنا به اصول ۶۲ و ۹۹
قانون اساسی انجام پذیرفته و رئیس جمهور به استناد اصل ۱۱۳ قانون مذکور بعد از مقام رهبری
بالاترین مقام کشور و مجری قانون اساسی و به موجب اصول ۱۲۱ و ۱۲۲، پاسدار قانون اساسی و
مسئول انجام وظایف قانونی خود در برابر ملت، رهبر و مجلس می‌باشد و بنا به صراحت ماده
(۱۳) قانون حدود و وظایف و مسئولیت‌های ریاست جمهوری مصوب ۱۳۶۵ که مقرر می‌دارد «به
منظور پاسداری از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در اجرای اصل ۱۱۳ قانون اساسی،
رئیس جمهور از طریق نظارت، کسب اطلاع، بازرسی و پیگیری، بررسی و اقدامات لازم مسئول
اجرای قانون اساسی می‌باشد.»، نه تنها موضوع تصویب‌نامه اخیر هیئت وزیران، بلکه برای اجرای
قانون اساسی به طور جامع و کامل، حق نظارت، کسب اطلاع، بازرسی و ... را دارا می‌باشد.

۲- انجام انتخابات از آغاز تا انتها یک امر اجرایی کامل و تمام عیار است و از این جهت در
حیطه وظایف و مسئولیت‌های قوه مجریه قرار می‌گیرد و به استناد اصل شصتم قانون اساسی که
اعمال قوه مجریه را از طریق رئیس جمهور و وزرا می‌داند، رئیس جمهور موظف است که کار
انتخابات را به بهترین وجه سامان بخشد.

۳- به موجب اصل یکصد و سی و چهارم، رئیس جمهور بر کار وزیران نظارت داشته و
براساس اصل یکصد و سی و هفتم، وزیران در مقابل رئیس جمهور مسئول انجام وظایف خویش
می‌باشند. و با توجه به اینکه وزارت کشور بنا به صراحت قانون انتخابات، مسئول حُسن جریان
انتخابات است، مداخله و اقدام رئیس جمهور برای اطمینان از انجام وظایف وزارت کشور و

حُسن جریان انتخابات امری طبیعی و بلکه الزامی تلقی می‌گردد.

۴- از جمله حقوق مسلّم و پذیرفته شده در قانون اساسی برای مردم، حق انتخاب شدن و انتخاب کردن است و رئیس جمهور بنا به سوگندنامه اصل ۱۲۱ قانون اساسی، ضامن حقوق معوقه معرفه در قانون اساسی بوده و بدون مداخله لازم نمی‌تواند ضامن این امر باشد.

با عنایت به موارد فوق و سایر مواردی که به موقع به آن پرداخته خواهد شد، رئیس جمهور در اجرای قانون انتخابات دارای مسئولیت بوده و به طور مستقیم و یا با واسطه وزارت کشور از حقوق قانونی خود برای اطمینان از حُسن جریان امور استفاده می‌نماید. البته این نظارت و کنترل، نافی وظایف و اختیارات نظارتی شورای نگهبان نبوده، بلکه می‌تواند اقدامات آن شورای محترم را تکمیل نماید.

با توجه به مراتب فوق، مقتضی است نظریه قبلی مورد تجدیدنظر قرار گیرد.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهوری اسلامی ایران

۵-۷- تذکر شماره ۷۵/۲۱/۱۴۰۷ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۶ شورای نگهبان به رئیس جمهور در خصوص عدم جواز اعطای حکم به رئیس سازمان بازرسی کل کشور برای بازرسی انتخابات مجلس شورای اسلامی:

شماره: ۷۵/۲۱/۱۴۰۷

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۱/۱۶

حضرت مستطاب حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران دامت تائیداته

با سلام و تحیات

حکم حضرت‌عالی درباره بازرسی رئیس محترم سازمان بازرسی کل کشور در انتخابات میان‌دوره‌ای پنجمین دوره مجلس شورای اسلامی که طی نامه شماره ۱۱۲۹۸۱/۱۱ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۳ دفتر رئیس جمهور^(۱) جهت اطلاع شورا ارسال گردیده بود، در جلسه سه‌شنبه

۱.

شماره: ۱۱۲۹۸۱/۱۱

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۱/۳

حضرت آیت‌الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

با سلام

به پیوست تصویر حکم شماره ۱۱۲۵۷۶ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱* مقام محترم ریاست جمهوری به عنوان رئیس محترم

←

۱۳۷۵/۱۱/۱۶ شورای نگهبان مطرح شد. از نظر این شورا حکم مذکور با قانون اساسی و قوانین عادی سازگاری ندارد؛ زیرا قانون اساسی برای تضمین سلامت انتخابات، نظارت شورای نگهبان را پیش‌بینی کرده، بر حسب نظر تفسیری شورا این نظارت هم استصوابی است، قانون عادی هم برای رسیدگی به کار مجریان، بازرسی وزارت کشور را پیش‌بینی کرده، با این وضع، محلی برای بازرسی دیگری در قانون وجود ندارد. وزارت کشور هم تحت نظر ریاست جمهوری است که وظایف قانونی خود را در حوزه کار آن وزارت از طریق وزیر کشور اعمال می‌نماید. لذا انتظار هست در حکم مذکور تجدیدنظر فرماید.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

* رئیس جمهور، در پاسخ به نامه فوق‌الذکر، نامه‌ای به شرح زیر به شورای نگهبان ارسال کرد:

شماره: ۱۱۴۲۴۱

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۱/۲۳

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

بازگشت به نامه شماره ۷۵/۲۱/۱۴۰۷ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۶، توجه اعضای محترم آن شورا را به موارد ذیل جلب می‌نمایم:

۱- رئیس جمهور به استناد اصل ۱۱۳ قانون اساسی، بعد از مقام معظم رهبری بالاترین مقام

→

سازمان بازرسی کل کشور در خصوص بازرسی انتخابات میان‌دوره‌ای پنجمین دوره مجلس شورای اسلامی، جهت اطلاع جناب‌عالی و اعضای محترم شورای نگهبان ارسال می‌گردد.

محسن هاشمی

رئیس دفتر رئیس جمهور

* متن نامه پیوست، به شرح زیر است:

شماره: ۱۱۲۵۷۶

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۱/۱

حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای رئیسی

رئیس محترم سازمان بازرسی کل کشور

با توجه به اهمیت برگزاری هر چه سالم‌تر انتخابات میان‌دوره‌ای پنجمین دوره مجلس شورای اسلامی و ضرورت اطلاع‌رسانی سریع و مستمر به اینجانب، به موجب این حکم به امر بازرسی انتخابات اقدام نمایید. دستگاه‌های اجرایی، وزارتخانه‌ها به‌ویژه سازمان‌ها و نهادهایی که به طور مستقیم مسئول برگزاری انتخابات می‌باشند، همکاری و مساعدت لازم را مبذول خواهند داشت.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهوری اسلامی ایران

کشور و مجری قانون اساسی و به موجب اصول ۱۲۱ و ۱۲۲، پاسدار قانون اساسی و مسئول انجام وظایف قانونی خود در برابر ملت، رهبر و مجلس می‌باشد و به موجب نظریه تفسیری شماره ۸۲۵۵/ش مورخ ۱۳۵۹/۹/۱۲ شورای نگهبان از اصل ۱۱۳، و ماده (۱۵) قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵، رئیس جمهور به منظور اجرای صحیح و دقیق قانون اساسی حق اخطار و تذکر به قوای سه‌گانه کشور را دارد.

۲- براساس ماده (۱۳) قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات رئیس جمهور، به منظور پاسداری از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در اجرای اصل ۱۱۳ قانون اساسی، رئیس جمهور از طریق نظارت، کسب اطلاع، بازرسی، پیگیری، بررسی و اقدامات لازم مسئول اجرای قانون اساسی است. از جمله حقوق مسلم و پذیرفته‌شده برای مردم در قانون اساسی حق انتخاب شدن و انتخاب کردن است. طبیعی است که رئیس جمهور بدون مداخله نمی‌تواند ضامن این امر مهم باشد.

۳- انتخابات یک امر کاملاً اجرایی است و از این جهت در حیطه وظایف قوه مجریه است که بر اساس اصل ۶۰ قانون اساسی اعمال قوه مجریه از طریق رئیس جمهور و وزراء است و بر اساس اصل ۱۳۴ و ۱۳۷ رئیس جمهور بر کار وزیران، نظارت تام داشته و آنها در قبال رئیس جمهور مسئول می‌باشند؛ لذا امر بازرسی انتخابات مجلس و کلیه انتخابات‌ها از سوی رئیس جمهور، بازرسی عملکرد شورای نگهبان نیست، هر چند آن نیز می‌تواند باشد، بلکه در مرحله اول، نظارت بر عملکرد مجریان انتخابات است و این نظارت در عرض نظارت استصوابی شورای نگهبان نیست. با عنایت به موارد فوق، به نظر می‌رسد اصرار شورای محترم نگهبان در این باره، می‌تواند متضمن شائبه سلب اختیارات قانونی از رئیس جمهور باشد؛ لذا مقتضی است رسماً از این نظریه عدول شود.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهوری اسلامی ایران

* شورای نگهبان نیز در پاسخ به نامه فوق‌الذکر، نامه‌ای به شرح زیر به رئیس جمهور ارسال کرد:

شماره: ۷۵/۲۱/۱۴۵۹

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۲/۲

جناب آقای حجت‌الاسلام والمسلمین آقای هاشمی رفسنجانی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

با سلام

نامه شماره ۱۱۴۲۴۱ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۲۳ در جلسات متعدد شورای نگهبان مطرح و نظر شورا

بدین شرح اعلام می‌گردد:

«اولاً در مورد تشکیلات بازرسی ریاست جمهوری، نظر جناب‌عالی را به پاسخ شورای نگهبان به نامه ریاست معظم جمهوری وقت به شماره ۴۲۱۴ تاریخ ۱۳۶۰/۱۱/۱ که به پیوست^(۱) ارسال می‌گردد، جلب می‌نماید.

ثانیاً در مورد بازرسی سازمان بازرسی کل کشور از انتخابات، نظر شورای نگهبان بدین شرح اعلام می‌گردد:

نظارت بر کلیه انتخابات همانند بررسی مصوبات مجلس و تطبیق آنها با موازین اسلام و قانون اساسی، و تفسیر قانون اساسی، به نص قانون اساسی به عهده شورای نگهبان است و هیچ‌یک از این وظایف را، حتی پاره‌ای از موارد، نمی‌توان به عهده مقام یا دستگاه دیگری گذاشت؛ چنانکه مسئولیت‌های مقامات و نهادهای دیگر مانند رهبری، ریاست جمهوری، قوه قضائیه، قوه مقننه، دیوان محاسبات، دیوان عدالت اداری و امثال آنها را نیز نمی‌توان از تشکیلات دیگری خواست و گرنه اصل ۵۷، نقض و تداخل قوا صورت خواهد گرفت. به همین دلیل بسیاری از مصوبات مجلس را که در برخی از موارد، رسیدگی به تظلمات و شکایات را به عهده جای دیگری نهاده بود، شورا برخلاف اصل ۱۵۹ قانون اساسی شناخته و رد کرد. اصل ۹۹ و تعدادی از اصول دیگر هم مانند اصل ۱۵۹ است.

سازمان بازرسی کل کشور طبق اصل ۱۷۴ بر اساس حق نظارت قوه قضائیه بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در خصوص دستگاه‌های اداری به وجود آمده و مربوط به حوزه کار قوه قضائیه می‌باشد و به هیچ وجه به امر انتخابات و مسئولیت شورای نگهبان ارتباط ندارد. ضمناً اصل ۱۱۳ نیز مربوط به جایی است که اصلی از اصول قانون اساسی یا به کلی اجراء نشده باشد یا متوقف شده باشد. در اینجا وظیفه ریاست جمهور است که از مقامات مسئول بخواهد آن اصل را اعمال کنند و آن هم به مسائلی از قبیل انتخابات مربوط نمی‌باشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱. برای آگاهی از این پیوست (= نظریه تفسیری شماره ۴۲۱۴ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۱ شورای نگهبان و مستندات قانونی آن)، رجوع کنید به شماره ۳-۱، ذیل همین اصل (= اصل یکصد و سیزدهم).

اصل یکصد و چهاردهم

رئیس جمهور برای مدت چهار سال با رأی مستقیم مردم انتخاب می‌شود و انتخاب مجدد او به صورت متوالی تنها برای یک دوره بلامانع است.

۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱-۱- نظر شماره ۸۵/۳۰/۲۰۳۷۲ مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح تجمیع انتخابات دوره هشتم مجلس شورای اسلامی با دوره دهم ریاست جمهوری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱-۱- طرح تجمیع انتخابات دوره هشتم مجلس شورای اسلامی با دوره دهم ریاست جمهوری ... مغایر اصول ۶۳ و ۱۱۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۲-۱- نظر شماره ۸۶/۳۰/۲۵۰۵۰ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ شورای نگهبان در خصوص طرح ممنوعیت انتقال آراء صندوق‌های انتخاباتی قبل از شمارش در محل شعب و اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی،^(۲) مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲-۱- اطلاق بند (الف) ماده (۱)،^(۳) حتی در صورت تحقق اخلاف در امر انتخابات، مغایر قانون اساسی است.

۲-۲-۱- اطلاق پاراگراف دوم از بند (الف) ماده (۱)،^(۴) مبنی بر اینکه نتیجه را به اطلاع عموم برسانند، نسبت به مواردی که موجب اخلاف در امر انتخابات شود، مغایر قانون اساسی شناخته شد.

۳-۲-۱- نظر به اینکه حضور نمایندگان داوطلبان در فرمانداری‌ها در مواردی که موجب اخلاف در انتخابات گردد، مغایر قانون اساسی شناخته شد.^(۵)

۴-۲-۱- ذیل بند (ب) ماده (۱)،^(۶) در مواردی که افراد مذکور مرتکب تخلف شوند، نظر به اینکه

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل شصت و سوم، شماره ۱-۲-۱.

۲. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح ممنوعیت انتقال آراء صندوق‌های انتخاباتی قبل از شمارش در محل شعب» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل ششم، شماره ۱-۲-۱.

۴. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل ششم، شماره ۲-۲-۱.

۵. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل ششم، شماره ۳-۲-۱.

۶. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل ششم، شماره ۴-۲-۱.

موجب اخلال در امر انتخابات و مغایر برگزاری صریح آن می گردد، مخالف قانون اساسی است.

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه های مصوب هیئت وزیران

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی

۵- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان
